

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kokemuksia sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemisesta peruskoulussa

Kirjallisuuskatsaus

Kadak, Johanna

2015 Laurea Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Otaniemi

Kokemuksia sosiaalisten taitojen kehittymisen
tukemisesta peruskoulussa
Kirjallisuuskatsaus

Johanna Kadak
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2015

Johanna Kadak

Kokemuksia sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemisesta peruskoulussa

Vuosi 2015 Sivumäärä 31 + liitteet

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kirjallisuuskatsauksen menetelmin koota yhteen ja kuvata oppilaiden ja opettajien kokemuksia peruskouluissa käytettävistä sosiaalisten taitojen kehittymistä tukevista menetelmistä ja keinoista. Tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten opettajat ja oppilaat ovat kokeneet sosiaalisia taitoja kehittävät menetelmät: millaiset menetelmät ovat koettu toimiviksi ja mitkä asiat toimivuuteen ovat mahdollisesti vaikuttaneet.

Pyrin kirjallisuuskatsauksen myötä kehittämään omaa ammattiosaamista aiheeseen liittyen sekä tuottamaan opettajille ja muille oppilaiden parissa työskenteleville tahoille tietoa saatavilla olevista menetelmistä, herättää keskustelua sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemisen merkityksestä ja tuoda esille mahdollisten lisätutkimusten tarve.

Tähän opinnäytetyöhön on haettu laadullisia tutkimuksia PROQUEST, EBSCO, ERIC, ARTO ja MELINDA -tietokannoista vuosilta 2005-2015. Hauissa oli sisäänottokriteereinä vuodet 2005-2015, kieliä englanti tai suomi ja peer review - julkaisu sekä tiivistelmän saatavuus. Poissulkukriteereinä olivat 1) koko teksti ei ollut saatavilla elektronisena, 2) sosiaalisten taitojen tukemisen konteksti oli muu kuin peruskoulu, 3) tutkimus ei ollut kvalitatiivinen ja 4) teksti ei ollut tutkimusartikkeli. Tutkimukset on analysoitu käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Keskeisinä tuloksina kirjallisuuskatsauksessa tuli esille opettajien kokemuksia siitä, kuinka sosiaalisten taitojen kehittymistä voidaan tukea peruskouluissa sekä tietoisesti että tiedostamatta. Toimiviksi vuorovaikutustaitoja kehittäviksi tilanteiksi koettiin jokapäiväiset vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutilanteet, ryhmätyöskentely sekä konfliktitilanteiden läpikäyminen ajan kanssa. Tutkimuksissa tuli esille myös opettajien arvostus sosiaalisten taitojen opettamista kohtaan, mutta samalla koettiin huolta stressistä ja ajan riittämättömyydestä. Oppilaiden näkökulmaa tuotiin kirjallisuuskatsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa vain vähän esille. Oppilaiden kokemusten mukaan sosiaaliset taidot ymmärrettiin ennen kaikkea tilannetajun kautta, jolla tarkoitettiin sitä että oppilaat ymmärtävät vaikuttavan sosiaalisen tilanteen ja osaavat toimia odotusten mukaisesti, esimerkiksi sääntöjä noudattamalla.

Asiasanat: sosiaaliset taidot, itsetunto, peruskoulu

Johanna Kadak

Experiences of supporting the development of social skills in comprehensive school

Year	2015	Pages	31 + attachments
------	------	-------	------------------

The aim of this thesis is to compile and describe pupils' and teachers' experiences about the methods used in primary schools to improve the development of social skills through a literature review. The purpose is to explain how teachers and pupils have felt about the methods being used: which methods have been seen as efficient and why.

The purpose of the literature review was to increase the knowledge about the subject among teachers and other people working with pupils, including myself. The aim was also to provoke discussion about the importance of supporting the development of pupils' social skills and to find out about the possible need for extra research on the topic.

The qualitative studies used in this thesis have been searched from databases PROQUEST, EBSCO, ERIC, ARTO and Melinda from the years 2005-2015. The inclusion criteria were years 2005-2015, either English or Finnish language, peer review publication and access to an abstract. The exclusion criteria were 1) the whole text was not accessible electronically, 2) the context of improving the development of social skills was other than comprehensive school, 3) the study was not qualitative and 4) the text was not a research article. The studies have been analysed using qualitative content analysis.

The main findings in this literature review were the teachers' experiences of the possibilities to support the improvement of pupils' social skills in comprehensive school both consciously and unconsciously. Efficient situations to improve communicational skills in teachers' experience were the everyday communication and problem solving situations, group work-and going through conflicts with time. In the studies used for this literature review teachers' respect towards teaching social skills emerged, but also their worry about stress and the lack of time. Pupils' opinions were disclosed only to a limited extent in the studies. According to pupils' experiences, social skills were mostly discussed regarding-discretion, meaning that pupils were able to understand the social situation and behave according to expectations, for example by obeying rules.

Keywords : social skills, self-esteem, comprehensive school

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Keskeiset käsitteet.....	2
	2.1 Sosiaaliset taidot	2
	2.2 Itsetunto	3
	2.3 Tunnekasvatus	4
3	Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	5
4	Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen	6
	4.1 Aineiston hankinta	6
	4.2 Aineiston kuvaus.....	10
	4.3 Aineiston analyysi	11
5	Kirjallisuuskatsauksen tulokset	12
	5.1 Sosiaalisten taitojen kehittymisen tilanteet	14
	5.2 Havainnointi ja tilannetietoisuus.....	16
	5.3 Tunteiden sekä vahvuuksien tunnistaminen ja nimeäminen	17
	5.4 Tunteiden ilmaisu- ja säätelytaidot	19
	5.5 Tilanteiden läpikäyminen.....	20
6	Pohdinta	21
	6.1 Tulosten tarkastelu	22
	6.2 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys	23
	6.2.1 Luotettavuus	23
	6.2.2 Eettisyys	25
	6.2.3 Aineiston saatavuus.....	26
	6.2.4 Johtopäätökset	27
7	Lähteet.....	28
	Liitteet	

1 Johdanto

Usein keskusteltaessa koululaisten pärjäämisestä ja menestymisestä, kiinnitetään huomiota heidän koulumenestykseen lähinnä eri lukuaineiden arvosanojen kautta. Suomi onkin jo useampien vuosien ajan ollut esimerkiksi PISA-tutkimuksen kärkeä ja kansainvälisessä vertailussa koulutusjärjestelmämme on esimerkillinen (Gustafsson, 2009, 5). Vaikka menestyminen muun muassa luonnontieteissä ja matematiikassa onkin kunnioitettavaa, on samalla huolestuttavaa kuinka vähälle huomiolle keskusteluissa tuntuvat jäävän monet muut taidot, kuten esimerkiksi lasten sosiaaliset taidot.

Sosiaalisten taitojen kehittymisen tärkeyttä lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta ei voi kiistää, sillä pohdittaessa sitä kuka pysyy terveenä ja kuka ei, psykososiaaliset taidot ovat tärkeässä roolissa. Ne auttavat selviytymään kriiseistä ja ongelmista helpommin, sillä niiden avulla saavutetaan ristiriitojen selvittely- ja ratkaisutaitoja. Tukemalla lasten ja nuorten osallisuutta ja vahvuuksia, voidaan mahdollisesti myös ennaltaehkäistä mielenterveyteen liittyviä vaikeuksia, kuten vähentää masennusta tai ahdistusta. (Koivisto ym., 2013).

Erilaisten sosiaalisten taitojen kehittymiseen pyrkivien menetelmien (Friends, Askeleittain, Aggression portaat ym.) ja hankkeiden lisääntymisen myötä voidaan ajatella, että koulumaa-ilmassa on kuitenkin ymmärretty myös vuorovaikutustaitojen kehittämisen merkitys lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Esimerkkinä eräästä merkittävästä käynnissä olevasta hankkeesta voidaan pitää Terveyden ja hyvinvointilaitoksen johtamaa valtakunnallista Yhteispeli- hanketta, jonka tavoitteena on kehitellä toimintamalli millä voidaan tukea suomalaisten esi- ja alakoulujen valmiuksia lasten tunnetaitojen kehittymistä arkisissa vuorovaikutustilanteissa (Pedanet). Hanke on alkanut vuonna 2006 Stakesissa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamana ja tällä hetkellä hankkeessa on käynnissä 2013 alkanut vaikuttavuustutkimus, jossa tutkitaan maanlaajuisesti Yhteispeli- hankkeen vaikuttavuutta alakoululaisten tunne- ja vuorovaikutustaitoihin sekä hyvinvointiin (Yhteispeli-hanke 2015)

Tällä hetkellä kuitenkin opettajien käytössä olevat menetelmät ja keinot tukea oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymistä vaihtelevat kouluittain riippuen muun muassa opettajien käymistä koulutuksista ja tarjolla olevista materiaaleista, eikä yhtenäistä linjausta niiden opettamisen tavoista ole vielä luotu.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään pohtimaan peruskouluikäisten oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemista tarkastellen aiheeseen liittyviä laadullisia tutkimuksia, joissa tuodaan esille kokemuksia keinoista joilla vuorovaikutustaitoja voidaan tukea. Oma kiinnostukseni aiheeseen on noussut Olarin Seurakunnan kautta tehtävän työni kautta, jossa toimin ryh-

mänohjaajana useissa peruskouluissa tukien lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä Hiljais-
ten tyttöjen pienryhmissä.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on sekä lisätä omaa ammatillista osaamistani että myös tuottaa
tietoa aiheesta kiinnostuneille tahoille käytettävistä olevista menetelmistä ja kokemuksista
niihin liittyen. Opinnäytetyö toteutetaan kirjallisuuskatsauksena, jossa alkuosassa tarkastelen
teoriaa, suoritan tiedonhaun ja analysoin sen aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin.
Opinnäytetyön loppuosassa pohdin kirjallisuuskatsauksen onnistumista sekä tuloksia ja niiden
hyödynnettävyyttä. Tavoitteenani on herättää lukijassa ajatuksia sosiaalisten taitojen tukemi-
sen merkityksestä peruskouluissa, sen nykytilasta ja mahdollisista kehittämisen kohteista.

2 Keskeiset käsitteet

2.1 Sosiaaliset taidot

Vaikka täysin yhtenäistä mielipidettä tai näkökulmaa ei ole siitä, mitkä taidot lukeutuvat so-
siaalisiin taitoihin, on niissä usein myös yhtenäisiä piirteitä. Sosiaalisia taitoja, kuten taitoja
yleensäkin, pidetään opittuina. Vaikka sosiaalisten taitojen näkökulma itsessään ei kiinnitä-
kään juurikaan huomiota kyseiseen näkökulmaan, sosiaalisia taitoja käsitellessä voisi nostaa
esille myös lasten temperamenttiero, sillä myös ne selittävät eroja yksilöiden sosiaalisessa
käyttäytymisessä. (Salmivalli, 2000, 79-80)

Sosiaalisia taitoja määriteltäessä on huomioitava myös aikakausi ja kulttuurisidonnaisuus. Mo-
net sellaiset sosiaaliset taidot, jotka vielä muutama vuosikymmen sitten olisi tuomittu, tulki-
taan nykyään osoituksena selviytymisestä ja pärjäämisestä. Esimerkiksi vielä 1960 luvun sosi-
aalista ihmistä kuvattaessa sosiaalisena ihmisenä pidettiin ihmistä, joka on myöntäväinen,
auttamishaluinen, ei koskaan aseta omaa etuaan toisten edelle luovuttaa ajoissa asioiden
mennessä väittelyksi, ei korosta itseään tai loukkaa toista. (Keltikangas Järvinen, 2010, 21-
22).

Suomalaisessa kulttuurissa nykypäivän käsityksen mukaan sosiaalisen käyttäytymisen katso-
taan olevan tehokasta, tilanteeseen sopivaa verbaalista tai nonverbaalista toimintaa, joka
tehostaa sosiaalista vahvistamista, eli johon toisen reagoivat myönteisesti. Sosiaaliset taidot
ovat aina vuorovaikutukseen sidottuja, sillä esimerkiksi ajoitus ja vastavuoroisuus ovat ratkai-
sevia tekijöitä monissa tilanteissa, ei vain mekaaninen toiminta. Siitä huolimatta että usein
tuodaan esille kontekstin merkitys sosiaalisten taitojen määritelmässä, korostaa sosiaalisten
taitojen näkökulma ennen kaikkea yksilön omaa käyttäytymistä. Eri sosiaalisia taitoja käsitte-
levissä lähteissä todetaan myös, että sosiaalisten taitojen puutetta on mahdollista tunnistaa
ja näitä taitoja voidaan lisätä erilaisin interventioin. (Salmivalli, 2000, 79-80)

Sosiaaliset taidot määritellään usein sen perusteella, millaisia seurauksia niistä syntyy. Yksilön käyttäytyminen katsotaan sosiaalisesti taitavaksi jos se konkreettisissa tilanteissa saa aikaan myönteisiä sosiaalisia seuraamuksia, kuten esimerkiksi halutun toiminnon jatkumisen, hyväksytyksi tulemisen tai ystävyyssuhteiden syntymisen. (Salmivalli, 2000, 79-80). Huomion pääpiste on aina konkreettisessa käyttäytymisessä. Mm. toverisuhteisiin liittyvät taidot (avun tarjoaminen tai muiden puolustaminen) tai itsesäätelykyvyt, keskittymiskyky tiettyihin annettuihin tehtäviin, "tottelevaisuus" ja assertiivisuus eli jäämäkkyys omien puolien pitämisestä, ovat sosiaalisia taitoja. (Salmivalli, 2000, 86).

Sosiaalisia taitoja ei pidä nähdä vain kykynä selviytyä sosiaalisista tilanteista vaan laajemmin myös osana ihmisen persoonaa. Ihmisten omaksumissa sosiaalisissa taidoissa näkyy hänen kyky arvostaa ja kunnioittaa muita, kyky huomioda muiden oikeudet sekä kykynä käyttäytyä sovitujen sääntöjen mukaan. Rakentava sosiaalinen kanssakäyminen edellyttää monia ominaisuuksia, kuten tasapainoista tunne-elämää, harkintaa, kykyä kontrolloida ja tarkastella omaa käytöstä, tervettä itseluottamusta sekä empatiakykyä. (Keltikangas Järvinen, 2010, 24)

2.2 Itsetunto

Yksilön kehityksen ja elämän kannalta pidetään tärkeänä, että hänellä on vahva itsetunto, sillä se luo perustan yksilön sosiaaliselle ja emotionaalille käyttäytymiselle. Itsetunto muodostuu päätelmistä, joita yksilö tekee itsestään. Yksilön itsetuntoon sisältyy se, minkä verran hän arvostaa itseään sekä luottaa itseensä hyvä-huono-olottuvuudella. Kun lapsi tai nuori hyväksyy itsensä, on hänen myös mahdollista hyväksyä muita ihmisiä, tuntee myötätuntoa sekä luoda vuorovaikutussuhteita. Itseluottamus edistää kykyä itsenäistä sekä tulemaan riippumattomiksi toisista, sekä antaa uskallusta kokeilla toteuttaa erilaisia suorituksia. (Pihlaja & Viitala, 2005, 34)

Itsetunnon katsotaan kehittyvän läpi elämän, yksilön alkaessa ensin tiedostaa itseään. Siinä missä pienellä lapsella on kaikkivoipaisuuden tunne, lähtee käsitys itsestä selkiytymään esi-kouluiästä lähtien noin 12-13 ikävuoteen mennessä. Etenkin siirtymävaiheissa, kuten koulunkäynnin alkaessa, kiinnitetään itseän erityistä huomiota.

Itsetunnon voidaan ajatella olevan minäkäsityksen arvioiva osa. Se muodostuu siitä, kuinka hyvänä ja arvokkaana yksilö pitää itseään. Tähän vaikuttaa mm. ympäristön antama palaute. Vahva itsetunto luodaan omalla toiminnalla ja itsestä tulevalle tyydytyksellä, jossa yksilö hyväksyy itsensä sellaisenaan. Yksilö tiedostaa hyvät ominaisuutensa ja mahdollisuutensa, mutta tuntee myös omat heikkoutensa ja on realistinen. (Pihlaja ym., 2005, 35).

Vahvalle itsetunnon omaaville on ominaista myös kyky myöntää omat virheensä sekä kyky arvostaa kanssaihmiä ilman kateutta. Yksilö on itsenäinen ja riippumaton muiden ihmisten mielipiteistä eikä välitä siitä, mitä muut hänestä ajattelevat. Myös tunne siitä, että hallitsee oman elämänsä, on osa vahvaa itsetuntoa.

Heikossa itsetunnossa päinvastaisesti ajatellaan että negatiiviset ominaisuudet ovat voitolla minäkäsityksessä. Persoonallisuuteen vaikuttavat heikon itsetunnon myötä kielteiset tekijät, kuten kateus ja pahansuopuus. Koska mielialojen ja itsetunnon välillä on vuorovaikutusta, voi kokemus itsetunnosta ilmetä mielialana, kuten epäonnistumisentunne masennuksena. Myös kokemukset siitä, että ei hallitse omaa elämäänsä on ominaista heikon itsetunnon omaavilla, kuten myös ujous, epävarmuus sekä jatkuva syyllisyyden ja huonommuuden tunne. (Pihlaja ym., 2005, 36)

Vahva ja heikko itsetunto ilmenevät eri yksilöillä eri tavoin. Esimerkiksi vahvan itsetunnon omaava voi, toisin kuin voisi ajatella, leikkiessään ja toiminnoissaan yhtä hyvin olla yksin viihtyvä kuin sosiaalista ryhmää suosiva. Vastaavasti heikon itsetunnon omaava voi yrittää peittää heikkoa itsetuntoaan monin eri tavoin: esimerkiksi esittämällä ylimielistä ja uhoavaa, alisuorittamalla tehtäviä tai valitsemalla erilaisia rooleja saadakseen kaipaamaansa huomiota. Tämä voi ilmetä esimerkiksi häiriökäyttäytymisenä. (Pihlaja ym., 2005, 36).

Identiteetti muodostaa kehyksen itselle, itsetuntemukselle ja -arvostukselle sekä laajemmin koko olemassa olon käsittämiseksi. Tavoitteena on, että yksilö sekä tuntee että hyväksyy itsensä, ollen kuitenkin realistinen. Nämä asiat johtavat vahvan ja terveen itsetunnon muodostumiseen. (Pihlaja ym., 2005, 34-35)

2.3 Tunnekasvatus

Tunnetaitojen lähtökohtana voidaan pitää itsehavainnointia ja reflektointia, joilla tarkoitetaan sitä, että henkilö pyrkii mahdollisimman avoimesti tunnistamaan omia kokemuksiaan. Itsehavainnoinnissa ja reflektoinnissa mietitään, millaisia tunteita ja toimintoja joissain tilanteissa on ollut ja miten ne vaikuttivat sekä sitä kautta suunnitellaan, miten tätä kokemusta voisi käyttää hyödyksi ja kehittää seuraavissa vastaavissa tilanteissa. Itsetuntemuksen tietoisella kehittämisellä tarkoitetaan omien tunteiden tunnistamista, nimeämistä, arviointia, erotelua ja säätelyn hallintaa.

Tunnetaitojen hallitsemisella on merkittävä rooli ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Kun henkilö osaa kuvailla ja ilmaista sanoin tunnekokemuksiaan ja tulee sitä kautta kuulluksi, ei hänellä ole tarvetta tehdä muuta haastavaa kuten esimerkiksi lyödä tai huutaa. Tietoisuus tunteista ennustaa hyviä sosiaalisia taitoja, sosiaalista pätevyyttä sekä tovereiden hyväksyntää.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH 2004), joka toimii paikallisten opetussuunnitelmien kansallisena kehyksenä, on määritelty perusopetuksen arvopohjaksi ihmisoi-keudet, demokratia ja tasa-arvo sekä monikulttuurinen hyväksyminen. Opetussuunnitelman määritellyn oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on yksilöllistä ja yhteisöllistä tietojen ja taitojen rakennusprosessia, jonka tuloksena syntyy kulttuurinen osallisuus. Perusopetuksen tehtäväksi on määritelty kasvatusta ja opetus yhteisöllisyyteen ja tasa-arvoon sekä ”oppilaalle mahdollisuuden antaminen monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja itsetunnon kehittämiseen”. Tukeakseen näiden asioiden kehitystä tarvitaan tietoista tunnetaitojen ohjaamista.

(Kerala & Kujanpää & Kallio, 2013)

3 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kuvata oppilaiden, opettajien ja mahdollisten muiden ohjaajien kokemuksia menetelmistä, joilla pyritään tukemaan sosiaalisten taitojen kehittämistä. Pyrin kirjallisuuskatsauksen keinoin keräämään yhteen kuvauksia siitä, millä keinoin sosiaalisia taitoja on peruskouluissa tuettu, miten eri menetelmät on koettu opettajien tai oppilaiden näkökulmasta ja onko laadullisissa tutkimuksissa noussut esille tiettyjä toimintamalleja tai asioita, joihin mahdollisesti kannattaisi jatkotutkimuksissa tai menetelmiä kehittäessä kiinnittää huomiota.

Tutkimustehtävinäni on pohtia kysymyksiä kuten ”Millaisia kokemuksia oppilailla tai opettajilla on erilaisista käyttämistään sosiaalisten taitojen tukemiseen pyrkivistä menetelmistä” ja ”Millaisia kokemuksia opettajilla tai oppilailla on siitä, miten vuorovaikutustaitoja voisi edistää?”

Opetuksesta puhuttaessa kiinnitetään melko vähän huomiota muiden kuin oppiaineiden oppimiseen peruskouluissa. Opinnäytetyölläni toivon herättäväni kiinnostusta ja keskustelua sosiaalisten taitojen tukemisen menetelmiä kohtaan, saada ihmiset pohtimaan kuinka vuorovaikutustaitojen tukeminen peruskouluissa tällä hetkellä jakautuu eri oppilaiden kesken ja millä tavoin sitä mahdollisesti pitäisi tai voisi kehittää.

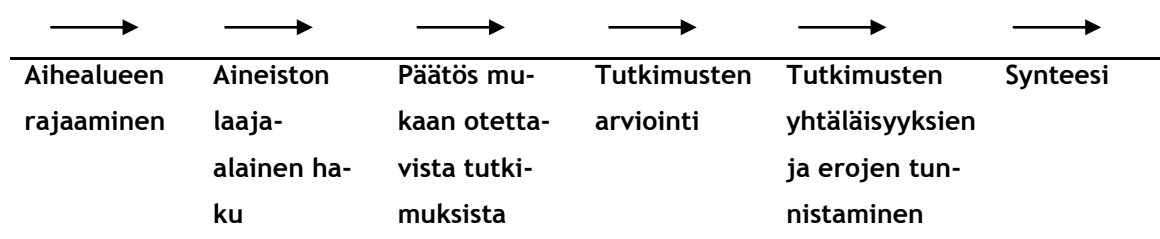
Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on sekä lisätä omaa ammattiosaamistani että myös tuottaa arvokasta tietoa muille. Kirjallisuuskatsauksen tuloksia voivat hyödyntää esimerkiksi opettajat ja muut oppilaiden kanssa työtä tekevät sekä mahdollisesti vuorovaikutustaitoja kehittäviä menetelmiä suunnittelevat tahot.

4 Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen

Kirjallisuuskatsaukset mahdollistavat olemassa olevien tutkimusten kokonaisuuden hahmottamisen. Kokoamalla yhteen tiettyyn aiheeseen liittyviä tutkimuksia, saadaan mm. kuvaa siitä kuinka paljon tutkimustietoa on olemassa ja millaista tutkimus sisällöllisesti ja menetelmällisesti pääsääntöisesti on. (Johansson & Axelin & Stolt & Ääri, 2007, 3)

Laadulliset tutkimukset tuottavat tutkittavasta asiasta objektiivista tietoa, jota ei ole tarkoitus yleistää koskemaan laajaa tutkittavien joukkoa. Laadulliset tutkimukset ovat merkittävässä asemassa vaikka niiden systemaattinen hyödyntäminen onkin vielä melko vähäistä. Viime vuosien aikana hoitotieteen alueella on pyritty ottamaan käyttöön menetelmiä, joiden avulla laadullisten tutkimusten hyödyntämistä hoitotieteellisen tiedon kehittämisessä ja hyödyntämisessä voidaan lisätä. (Johansson ym., 2007, 71-72). Yhtenä menetelmänä voidaan käyttää tässäkin oppinäytetyössä käytettyä laadullista metasynteesiä. Walshin ja Downen mukaan metasynteessin voidaan nähdä etenevän kuuden vaiheen kautta (Salminen, 2011, 12). Alla on kuvattu metasynteessin eteneminen vaiheittain

Kuvio 1. Metasynteessin eteneminen Walshin ja Downen mukaan (Salminen, 2011, 12)

4.1 Aineiston hankinta

Hakustrategia on kirjallisuuskatsauksen onnistumisen kannalta kriittinen vaihe, sillä tavoitteena on kirjallisuuskatsauksissa tunnistaa kaikki katsauksen kannalta olennaiset tutkimukset. Hakuprosessissa tehdyt virheet johtavat katsauksen tulosten harhaisuuteen ja antavat epäluotettavan kuvan aiheesta olemassa olevasta näytöstä. Yksi tapa jolla voidaan parantaa katsauksen luotettavuutta, on turvautua asiantuntijan apuun hakua suorittaessa. Tätä kirjallisuuskatsausta tehtäessä turvauduttiin Laurea ammattikorkeakoulun informaation apuun hakusanoja valittaessa ja hakua suorittaessa. Haku tehtiin alun perin yhdessä alan ammattilaisen kanssa 25.2.2015. (Johansson ym., 2007, 49). Hakusanat eri tietokannoista on kuvattu kuviossa 2.

Tämän kirjallisuuskatsauksen hauissa yhdistettiin sosiaalisiin taitoihin, sosiaaliseen kompetenssiin, peruskouluun sekä tunnekasvatukseen liittyviä asiasanoja. Hakusanoja valitessa apuna käytettiin YSA (Yleinen suomalainen asiasanasto) sekä Redfox sanakirjaa. Hauissa oli si-

säänottokriteereinä vuodet 2005-2015, tutkimustyyppinä laadullinen tutkimus, kielinä englanti tai suomi ja peer review- julkaisu eli vertaisarvioitu julkaisu sekä koko tekstin että tiivistelmän saatavuus elektronisena. Valitsin nämä sisään- ja poisottokriteerit löytääkseni ajankohtaisia aiheeseen liittyviä tutkimuksia, jotka olisivat elektronisen saatavuutensa ansiosta helposti myös muiden aiheesta kiinnostuneiden luettavissa.

Kuvio 2. Hakusanat eri tietokannoista

<p>Hakusanat eri tietokannoissa</p> <p>ERIC   ”Social skills” OR ”Social competency” AND ”primary school” OR ”elementary school”</p> <p>EBSCO   ”Social skills” OR ”Social competency” AND ”primary school” OR ”elementary school” NOT ”autism” NOT ”impairment”</p> <p>PROQUEST   ”Social skills” OR ”Social competency” AND ”primary school” OR ”elementary school” NOT ”autism” NOT ”impairment</p> <p>MELINDA   ”Sosiaa? tai?” OR ”sosiaa? kompetens?” OR ”sosioemo? tai?” AND peruskou? OR alakou? OR alaope? OR yläkou? OR yläope?</p> <p>ARTO   ”Sosiaa? tai?” OR ”sosiaa? kompetens?” AND peruskou? alakou? OR alaope? OR yläkou? OR yläope?</p>

Tämän kirjallisuuskatsauksen aineisto kerättiin ERIC, EBSCO ja PROQUEST tietokannoista noudattaen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmää. Haut suoritettiin myös MELINDA ja ARTO- tietokannoista. Poissulkukriteereinä olivat 1) koko tekstin saatavuutta ei ollut elektronisena, 2) sosiaalisten taitojen tukemisen konteksti muu kuin peruskoulu, 3) tutkimus ei ollut laadullinen 4) teksti ei ollut tutkimusartikkeli

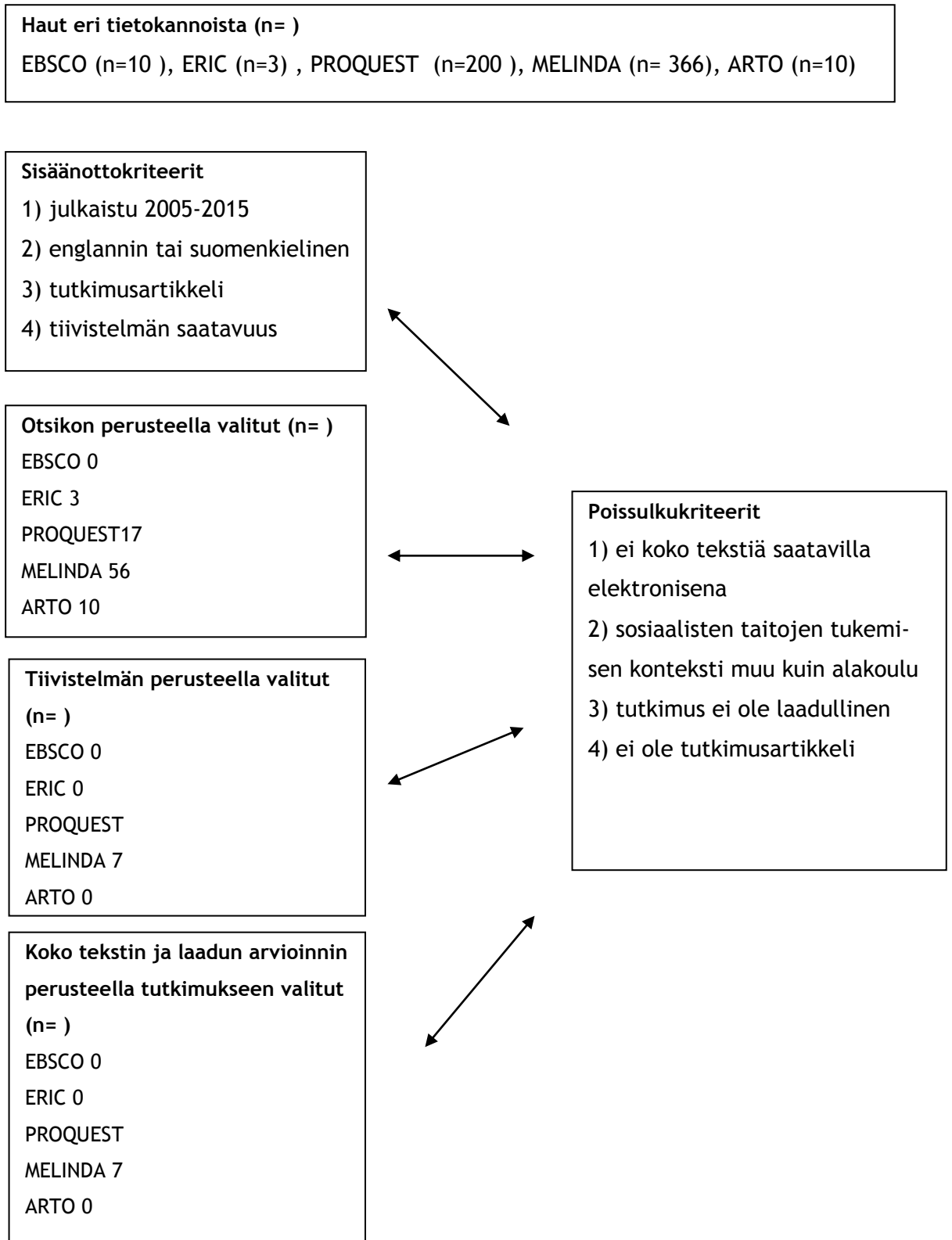
Hakusanojen ja valintakriteerien avulla löydetyistä artikkeleista (n=589) tarkasteltiin ensin otsikkoa, jonka perusteella valittiin tutkimustehtävien kannalta sopivat artikkelit (n=86). Sen

jälkeen valittiin artikkelit, joista oli saatavilla teksti kokonaisuudessaan elektronisena. Valituista artikkeleista hylättiin sellaiset artikkelit, jotka käsittelivät aihetta (sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemista) muista kuin opettajien tai oppilaiden näkökulmasta tai konteksti oli muu kuin peruskoulu. Myös artikkelit, jotka eivät olleet tutkimusartikkeleita, hylättiin. Jäljellä olevat artikkelit (n= 7) luettiin kokonaisuudessaan.

Etenkin MELINDA ja PROQUEST tietokannat tuottivat erittäin runsaan määrän tuloksia hakusanoilla. Hakuprosessin edetessä ja minun käydessä sekä tutkimuksia että muita tekstejä läpi, huomasin että valtaosa hakutuloksista oli joko kirjoja, määrällisiä tutkimuksia tai tutkimuksia joiden tiivistelmä ei ollut luettavissa. Löysin kuitenkin haun avulla runsaan määrän vuorovaikutustaitoihin liittyvää kirjallisuutta ja suosittinkin aiheesta kiinnostuneita tutustumaan etenkin MELINDA tietokantaan, josta löytyi runsaasti muun muassa suomenkielisiä kirjoja liittyen lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen, sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemiseen ja erilaisiin tarjolla oleviin menetelmiin.

Olen kuvannut kirjallisuuskatsausta varten toteuttamani hakuprosessin etenemisen sekä valinta- ja poissulkukriteerit seuraavalla sivulla kuviossa 3.

Kuvio 3. Haut eri tietokannoista

4.2 Aineiston kuvaus

Eri tietokannoista tehtyjen hakujen perusteella löytyi yllättävän vähän hakukriteereihin vastaavia tutkimuksia. Suurin ongelma sopivien tutkimuksien löytymisessä oli se, että valtaosa haussa löytyneistä teksteistä olivat joko kvantitatiivisia tutkimuksia tai lähinnä lyhyitä raportteja tehdyistä tutkimuksista, joista jälkimmäisissä ei ollut sisällytettynä sisäänottokriteereisäni asettamia vaatimuksia muun muassa tutkimusten tiivistelmistä.

Luettuani tutkimukset läpi useaan otteeseen, tein taulukon kuvatakseni lyhyesti kirjallisuuskatsaukseen valikoituneiden tutkimusten tarkoituksista, menetelmistä ja niiden keskeisistä huomioista. Alla esimerkki kuinka tiivistin yhden kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni tutkimuksen tiedot (Esimerkki 1).

Esimerkki 1. Tutkimus tiivistettynä

Tekijät, vuosi ja maa	Tutkimuksen/projektin tarkoitus	Metodologiset ja metodiset valinnat sekä kohderyhmä	Keskeiset huomiot
Kauko Kirsi, 2005 Suomi	Tarkastella kuinka liikunnanopettajat tukevat oppilaiden sosioemotionaalista kasvua tunneillaan Selvittää liikuntatuntien tarjoamia mahdollisuuksia sosioemotionaalisen kasvun tukemiselle ja mitä tukemisen edellyttää liikunnanopetukselta	5 liikunnanopettajaa, jotka opettavat 5-7. luokkalaisia oppilaita Teemahaastattelu, joka analysoitu sisälönanalyysin ja teemoitteluun keinoin	Kasvun tukeminen on haastavaa, mutta tarpeellista. Opettajat ovat kiinnostuneet lisäkoulutuksesta Tukeminen näkyy kannustamisena, palautteen antamisena, vuorovai- kutteisena keskusteluna ja mm. yhteistyömahdollisuuksia luomalla Taidot myötävaikuttavat myönteiseen ilmapiiriin ja luottamukseen

Muut tiivistelmät käyttämäni tutkimusten sisällöistä ja niissä tehdyistä keskeisistä huomioista löytyy liitteistä (LIITE 3)

4.3 Aineiston analyysi

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulokset saatiin tutkimustehtävien pohjalta valittujen tutkimusartikkelien tuloksista käyttäen analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä. Lähtöajatuksena on, riippumatta tarkemmasta sisällönanalyysin menetelmästä, että tieteelliset löydökset eivät ole mahdollisia ilman havaintoja jotka perustuvat johonkin johtoajatukseseen. Tutkijan omat ennakkokäsitykset tai esimerkiksi perehtyneisyys useimmiten ohjaavat aineiston tarkastelua sen sijaan että uusi teoria syntyisi pelkkien havaintojen pohjalta. Usein johtoajatus voi olla epämääräinen intuitiivinen käsitys tai pitkälle muotoiltu hypoteesi, jonka pohjalta havainnot voidaan kohdistaa olennaisiksi oletettuihin seikkoihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006)

Tutkimuksia ja kirjallisuuskatsauksia tehtäessä on tärkeää tiedostaa omat johtoajatuksensa eli niin sanottu esiyymmärrys aiheesta. Sosiaalisten taitojen tukemisesta minulle oli muovautunut sekä lukemani kirjallisuuden että omanikin työn kautta käsitys, että niiden kehittymistä voidaan tukea ja että erilaiset vuorovaikutustaitojen tukemisen menetelmät ainakin havaintojeni perusteella tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia.

Sisällönanalyysi on menetelmänä hyvä tarkastellessa laadullisia tutkimuksia, sillä siinä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Siinä tekstistä tai tekstiksi muokatusta aineistosta pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä kytkien sen laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin.

Sisällönanalyysillä voidaan tarkoittaa sekä laadullista sisällönanalyysiä että myös sisällön määrällistä erittelyä. Myös molempia tapoja voidaan hyödyntää samaa aineistoa analysoidessa. Analyysiä voidaan jatkaa luomalla esimerkiksi sanallisesti kuvatusta aineistosta määrällisiä tuloksia. Tutkimusaineistojen pohjalta tehdyissä sisällönanalyyseissä aineisto pirstotaan ensin pieniin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleen uudenlaiseksi tiivistetyksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysin voi toteuttaa joko aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti riippuen siitä, perustuuko analyysi ja luokittelu aineistoon vai valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. (Saaranen-Kauppinen ym., 2006)

Kirjallisuuskatsauksessani käytin aineistolähtöistä analyysimenetelmää, jossa pääpaino on nimensä mukaisesti aineistossa. Valitsin aineistolähtöisen analyysimenetelmän sen vuoksi, että minulla ei ollut mitään tiettyä teoriaa tai hypoteesia, jota halusin kirjallisuuskatsauksessani testata. Minulla ei esimerkiksi ollut ajatusta siitä, että jokin tietty menetelmä varmasti toimisi pyrittäessä kehittämään koululaisten sosiaalisia taitoja.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä teoria rakennetaan käyttäen aineistoa lähtökohtana eivätkä esimerkiksi analyysiyksiköt ole ennalta asetettuja. Tässä analyysimenetelmässä yksittäisten havaintojen perusteella edetään yleisimpiin väitteisiin. Aineistolähtöinen analyysimenetelmän katsotaan olevan induktiivinen. Analyysissä ei ole tarkoituksena testata tiettyä teoriaa tai hypoteesia, eikä tutkija määrää sitä, mikä on tärkeää. Vaikka tieteellisyyttä edellytetään myös aineistolähtöistä sisällönanalyysiä tehtäessä, täytyy tätä menetelmää käyttäessä tutkijan kiinnittää huomiota siihen, että hän pysyttelee aineistossa, sulkee pois ennakkokäsitukset ja teorit ja pysyy systemaattisena. Riippumatta siitä että aineistolähtöinen analyysi vaikuttaa aika ajoin sattumanvaraiselta ja intuitiiviselta, on tutkijan tehtävänä kuitenkin reflektoida tekojaan ja arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä, tarjota lukijalle tietoa tutkimuksen taustoista sekä tutkimuksen aikana tehdyistä valinnoista. (Saaranen-Kauppinen ym., 2006)

Lähdin analysoimaan tutkimuksia lukemalla ne läpi useaan otteeseen ja pohtimalla niistä löytyviä yhteisiä piirteitä. Kun pyritään luomaan tutkimuksista metasynteesiä, teksteistä nostetaan esille ideoita, fraaseja ja avainmetaforia, joita vertaillaan keskenään. Metasynteesiä tehtäessä on huomioitava, että vaikka tutkimuksista etsitäänkin yhtäläisyyksiä, ei voida niitä niputtaa väkisin yhteen tietyn käsitteen alle, sillä välillä eroavaisuudet saattavat johtaa myös täysin uusien käsitteiden löytymiseen. (Salminen, 2011, 12-13)

Tarkoitukseni oli alun perin luoda kaksi taulukkoa, jossa toiseen ryhmittelisin tutkimuksissa käytetyt menetelmät ja toiseen puolestaan erityispiirteet, joita opettajat tai oppilaat olivat tuoneet tutkimuksissa esille. Koska tutkimukset olivat sisällöltään niin erilaisia toisiinsa nähden huomioiden sen, mitä sosiaalisten taitoihin liittyen oli tutkittu, ei näiden kategorioiden luomista varten ollut tarpeeksi yhdistäviä tekijöitä löytämässäni tutkimuksissa. Tämä johtui todennäköisesti siitä että tutkimukset olivat luonteeltaan hyvin paljon toisistaan poikkeavia. Päädyin siitä syystä analysoimaan kirjallisuuskatsauksessa käytettyjä tutkimuksia ensisijaisesti etsimällä niistä yhdistäviä sosiaalisten taitojen kehittymiseen liittyviä piirteitä ja tuomaan esille opettamiseen tai oppimiseen liittyviä kokemuksia, ryhmittelemättä niitä erikseen menetelmittäin ja esille tulleisiin erityispiirteisiin.

5 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Seuraavaksi esittelen tarkemmin kirjallisuuskatsauksen yhteydessä löytämiäni tuloksia. Metasynteesiä varten on suoritettu niin sanottu vastavuoroinen käänös, jossa synteesiä rakennetaan siten, että tutkimuksia verrataan toisiin ja yksi kerrallaan etsitään yhtenäisiä piirteitä tutkimus tutkimukselta (Salminen, 2011, 13). Tämän kirjallisuuskatsauksen tulokset on muodostettu peilaamalla tutkimuksissa esille tulleita yhteisiä tekijöitä tutkimuskysymyksiini. Alla

esimerkki siitä, kuinka yksinkertaistin ja luokittelin tutkimuksissa esille tulleita ilmauksia (Esimerkki 2).

Esimerkki 2. Tutkimuksen ilmaisu, luokittelut ja johtopäätökset

Ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Johtopäätös
<i>"Mun mielestä niitä ei voi niinku opettaa, et se tulee niinku sen kaiken muun opetuksen sivutuotteena nämä asiat." (Pirttimäki ym., 2013, 51)</i>	Opettajan ilmaisu siitä, kuinka ei tietoisesti luotu tunne- ja vuorovaikutustilanteita, vaan ne syntyvät luonnostaankin	Sosiaalisten taitojen oppimisen tilanne	Sosiaalisten taitojen oppimisen tilanteita luodaan tiedostamatta mutta niitä syntyy opettajan työssä myös itsestään
<i>"Että kyllä mä niinku pyrin siihen, etten mä nyt ihan niinku valmiina ja valmiiks pureskeltuna kaikkea anna." (Kauko, 2005, 68)</i>	Opettajan ilmaisu siitä, kuinka hän tietoisesti luoti ongelmanratkaisutilanteita oppilaille	Sosiaalisten taitojen oppimisen tilanne	Sosiaalisten taitojen oppimisen tilanteita luodaan tiedostamatta mutta niitä syntyy opettajan työssä myös itsestään

Lisää esimerkkejä tutkimuksissa esille tulleiden kokemusten luokittelusta ja johtopäätöksistä löytyy liitteistä (LIITE 4).

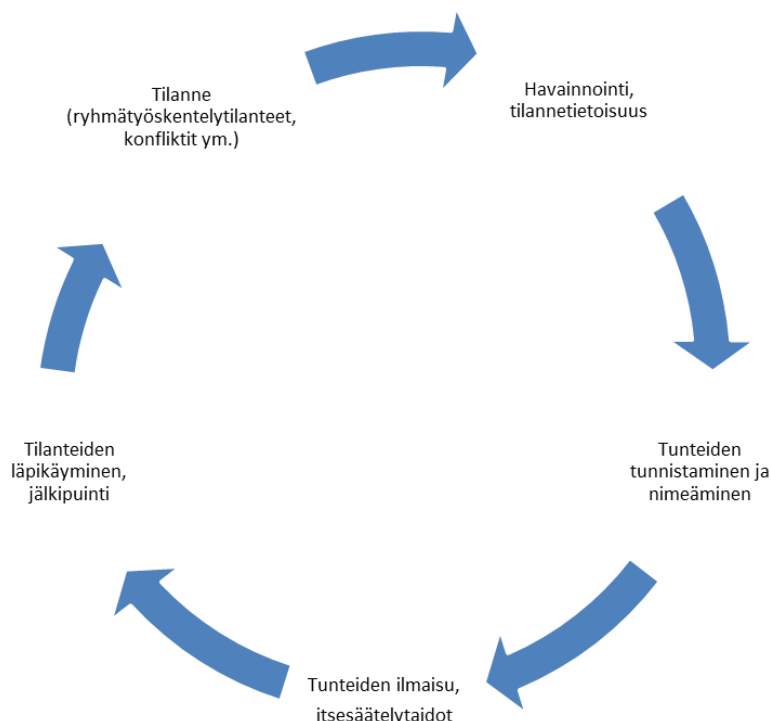
Kirjallisuuskatsauksen tuloksia tarkastellessani huomasin että sosiaalisten taitojen opettamiseen liittyvät käsitteet ja menetelmät ovat niin monitahoisia, ettei niitä voi jaotella yksiselitteisesti menetelmä -> taito - tyyppisesti, vaan usein ne kulkevat ikään kuin kehässä, jossa taitoja opitaan tietystä vuorovaikutustilanteesta, tulkitaan ja käydään ne läpi joko tietoisesti tai tiedostamatta. Näin luodaan käsityksiä siitä, millainen käyttäytyminen on sosiaalisesti hyväksyttävää ja millaisella käyttäytymisellä pääsee tavoitteisiin joihin pyritään. Esimerkiksi vuorovaikutustilanteessa voisi ajatella että oppilas ei yhden menetelmän avulla opi yhtä konkreettista sosiaalista taitoa, vaan myös hänen aikaisemmin muovautuneet vuorovaikutustaidot vaikuttavat siihen, kuinka hän oppii uusia taitoja. Erilaisia menetelmiä käyttäessä ne edelleen muovaavat hänen sosiaalista käyttäytymistä sekä siinä hetkessä vallitsevassa tilanteessa että myös myöhemmässä elämässä.

Tämä tukee Kauppilan (2005) esittämää ajatusta sosiokonstruktiivisesta oppimiskäsityksestä, jossa ajatellaan että opiskelija sisäistää sosiaalisia ja toimivia vuorovaikutustapoja sosiaalis-

ten tilanteiden, mallien sekä saatavilla olevan tiedon pohjalta. Opiskelijan vuorovaikutukseen liittyvät kognitiiviset prosessit saavat aikaan sisäisiä representaatioita opetustilanteissa. Nämä mielen edustukset toimivat sosiaalisten taitojen perustana sosiokognitiivisia taitoja kehittäessä. Sosiokognitiivisten taitojen avulla opiskelijat kykenevät tekemään onnistuneita havaintoja, päätelmiä ja tulkintoja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. (Kauppila, 2005, 142-143)

Alla (Kuvio 1) esittelen Kauppilan (2005) kirjassa esitetyn teorian mukaan havainnollistamisen helpottamiseksi kehittämäni sosiaalisten taitojen kehittymiseen liittyvän kuvion (Kauppila, 2005, 142-143) ja kerron sitten tarkemmin, millaisia asioita kuhunkin kohtaan liittyen tuli tutkimuksissa esille opettajien tai oppilaiden kokemana. Kuvio on luotu helpottamaan tulosten lukemista jakamalla ne sisällönanalyysin perusteella muodostuneisiin luokkiin, joissa yhdistyvät sekä omat päätelmäni että sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen pääpiirteet. Kuvio ei ole suoraviivaisesti Kauppilan kirjassa esille tuodun oppimiskäsityksen kuvaus.

Kuvio 1. Sosiaalisten taitojen kehittyminen

5.1 Sosiaalisten taitojen kehittymisen tilanteet

Sosiaalisten taitojen kehittyminen tapahtuu oppimisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa, jotka jatkuvat läpi elämän (Nyyti ry, 2014). Tällaisia tilanteita koulumaailmassa ovat

lasten yhteiset leikit, ryhmätoiminnot sekä esimerkiksi riitojen selvittelytilanteet (Opetushallitus, 2013).

Kauppilan (2005) mukaan kouluissa sosiaalisia taitoja voidaan opettaa erilaisilla menetelmillä ja ohjelmilla, joista parhaimpia tuloksia on saatu ohjelmilla, joissa on käytetty monipuolisesti erilaisia opetusmuotoja. Tärkeää olisi aloittaa sosiaalisten taitojen opetus koulutustarpeen arvioinnilla ja arvioida tuen tarve oppilaskohtaisesti. (Kauppila, 143-144).

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksien keskinäinen erilaisuus ja sosiaalisten taitojen kehitystä tukevien menetelmien monipuolisuus tukevat ajatusta siitä, että ei ole olemassa vain yhtä tiettyä toimivaa menetelmää kouluissa tukea sosiaalisia taitoja, vaan niitä voidaan saavuttaa oppilaiden kanssa hyvin monin eri keinoin.

Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneista tutkimuksista kolme (Sirainen, 2010; Kauko, 2005; Pirttimäki, Salmio 2013) käsitteli liikunnanopettajien kokemuksia liittyen tunne- ja vuorovaikutustaitoihin ja niiden opettamiseen. Mannisen (2011) tutkimuksessa tuotiin esille lasten käsitteitä sosiaalisista taidoista ja vertaisvuorovaikutuksesta. Mäntysen (2007) tutkimuksessa haastateltiin opettajia liittyen Askeleittain- ohjelman toteutukseen ja Matinlassin (2014) tutkimuksessa puolestaan soitonopettajat kertoivat kokemuksistaan kuinka musiikkiharrastus tukee lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä. Sosiaalisten taitojen kehittymisestä toiminnallisina menetelmin puhuttiin myös Laukan ym., (2014) toteuttamassa toimintapäivään koskevassa tutkimuksessa.

Kun ajatellaan vuorovaikutustaitoja kehittävien tilanteiden muodostumista niinkin erilaisissa yhteyksissä koulussa, on syytä pohtia näiden oppimistilanteiden jakautumista tasapuolisesti eri oppilaiden kesken. On mielestäni aiheellista miettiä millä eri keinoin varmistetaan koulu maailmassa niiden oppilaiden saama kannustus ja tukeminen, joiden puutteelliset taidot helposti jättävät heidät esimerkiksi leikkien ulkopuolelle. Mikäli kouluissa painoarvo on ensisijaisesti arvosanoissa ja siinä että oppilaat käyttäytyisivät ”niin etteivät häiritse muita”, voivat opettajien valmiiksi laajojen oppisisältöjen rinnalla helposti jo valmiiksi muita epäsosiaalisimmat oppilaat jäädä liian vähälle huomiolle.

Ryhmätyöskentely sosiaalisia taitoja vahvistamassa

Tutkimusten tulokset myötäilivät ajatusta jonka mukaan kouluissa psykososiaalisia taitoja voidaan edistää yhteisö- ja ryhmämuotoisilla tavoilla, kuten taiteen, musiikin ja tanssin keinoin. Ne lisäävät lasten ja nuorten hyvinvointia muun muassa kehittämällä yhteistyötaitoja, positiivista kommunikaatiota, kehittämällä myönteisiä tunteita sekä osallisuuden kokemusta

lisäämällä. Samalla lapset ja nuoret oppivat tuntemaan omia vahvuuksiaan. (Koivisto ym., 2013).

Kirjallisuuskatsaukseeni valikoituneissa tutkimuksissa tuli vahvasti esille etenkin sosiaalisten taitojen kehittymisen tukeminen ryhmässä toimimisen kautta. Ryhmätyöskentely sosiaalisten taitojen edistäjänä tuli esille kaikissa tutkimuksissa, joissa käsiteltiin keinoja ja kokemuksia siitä, miten taitoja voidaan edistää. Ryhmässä toimimisen koettiin kehittävän sosiaalisia taitoja sekä Askeleittain- ohjelmassa, soitonopettelussa että muun muassa liikuntatuntien joukkuepeleissä.

Tämä tulos myötäilee myös Kaukkilan ja Eskolan (2007) ajatuksia ryhmän tarjoamista mahdollisuuksista, joista he luettelevat itsetuntemuksen, heikkouksien näyttämisen- ja empatiakyvyn sekä vuorovaikutus- ja yhteistyökykyjen kehittymisen. Tämän lisäksi ryhmään liittyminen heidän mukaan herättää tunteita ja tarpeita ja lisää ymmärrystä ja tietoisuutta omasta ja toisten vallankäytöstä. (Kaukkila & Eskola, 2007)

Voidaan ajatella että ryhmässä toimiminen sekä vaatii että toisaalta myös kehittää vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Soitonopiskelua käsittelevässä tutkimuksessa eräs opettaja toi esille ryhmädynamiikan merkitystä ja sen kautta ilmeneviä erilaisia rooleja eri tilanteissa. Hänen huomion mukaan ryhmässä soittaessa esitetään omia näkemyksiä ja mielipiteitä, otetaan huomioon toisten mielipiteet sekä innostetaan toisia. Ideoiden ja yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyy sitä kautta, mutta samalla hänen kokemuksen mukaan myös yksilöllisyys kasvaa ja voimistuu. (Matinlassi, 2014, 36). Myös Pirttimäen & Salmion (2013) tekemässä tutkimuksessa liikunnanopettajat kertoivat kokevansa tärkeäksi oppilaiden kyvyn toimia muiden kanssa ja kertoivatkin sen takia vaihtelevansa pareja ja ryhmiä säännöllisesti (Pirttimäki & Salmio, 2013, 51).

Opettajille ja muille lasten kanssa työskenteleville on tarjolla paljon sekä ideoita että valmiiksi suunniteltuja menetelmäoppaita ryhmätyöskentelyä varten. Esimerkiksi Lasten Kulttuurikeskuksen Verkoston internetsivuilla (Taikalamppu.fi) on julkaistu lukuisia kokonaisia ladattavissa olevia menetelmiä, joiden tarkoituksena on pelien, draaman, tanssin ja muun muassa valokuvauksen keinoin myötävaikuttaa lasten minäkuvan ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (Taikalamppu, 2015)

5.2 Havainnointi ja tilannetietoisuus

Mannisen (2011) tekemässä tutkimuksessa lasten kuvatessa käsityksiään sosiaalisista taidoista nousivat esille sosiaalinen taitavuus ja vertaisvuorovaikutus, jotka kuvasivat lasten tilannetietoisuutta, eli kykyä mukauttaa ja tiedostaa tilanteiden vaatimuksia. Tutkimukseen osallistu-

neet lapset tuntuivat tiedostavan erityisesti säännöt ja osasivat jakaa ne lapsi- ja aikuisjohdotoisiin sääntöihin. (Manninen, 2011, 49)

Mannisen (2011) tutkimuksessa ilmennyt lasten kyky tunnistaa sosiaalisia taitoja linkittyy Kauppilan (2005) esittämään käsitykseen sosiaalisten taitojen tiedollisesta vaiheesta. Hänen mukaan sosiaalisten taitojen kognitiivisessa eli tiedollisessa vaiheessa oppilas luo käsityksen tehtävästä ja hankittavasta tiedon alueesta (Kauppila, 2005, 132). Kauppilan mukaan tässä vaiheessa oppija hankkii pohjatiedot taitojen oppimiselle ja oppii taidon vaatimukset ja tavoitteet. Tämä vaihe pitää sisällään tietojen hakua ja analysointia. Olennaista on tehtävän tiedollinen hahmottaminen joka muodostuu siitä, että oppilas luo sosiaalisista taidoista sisäiset mallit jotka hänen mielestään toimivat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Kauppila, 2005, 132-133). Sosiaalisten taitojen oppimisessa tärkeänä voidaankin pitää siis oppilaan kykyä ymmärtää sosiaalinen tilanne, eli havainnoida omaa ja muiden käyttäytymistä, tunnetiloja ja motiiveja.

Lasten ja nuorten omaa tilannetietoisuutta voidaan parantaa esimerkiksi sosiokognitiivisten interventioiden avulla, joiden tavoitteena on oppia tunnistamaan emootioita, tulkitsemaan tilannevihjeitä, intentioita, luomaan vaihtoehtoisia toimintastrategioita ja ennakoimaan omista toiminnoista johtuvia seurauksia. Tarkoituksena on, että lapsi ymmärtäisi paremmin oman käyttäytymisen motiivit ja osaisi tarkastella seurauksia. (Hotulainen & Kuorelahti & Lappalainen & Tanskanen, 2010).

Tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimuksista vain yhdessä oli käytetty varsinaista ohjelmaa jonka ensisijaisena tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja (Askeleittain). Alla on lueteltu vielä muita esimerkkejä käytössä olevista aineistoista jotka ovat suunniteltu koko ryhmälle toteutettaviksi ja etenkin käytöshäiriöitä korjaaviksi on:

- Kapinakirja (Raisa Cacciatore 2009, Väestöliitto)
- Aggression portaat (Raisa Cacciatore 2008, Väestöliitto ja Opetushallitus)
- Tunne-etsivä (Mari Salminen, 2008, Kalliolan nuorten julkaisuja nro. 1)
- Muksuoppituotteet (Ben Furman, Tammi)
- Vastuun portaat (Furman, Ahola, Hirvihuhta, Lyhytterapiainstituutti ja Opetushallitus)
- Voimaneidot (Mari Lankinen, Terapeda)

(Hotulainen ym., 2010)

5.3 Tunteiden sekä vahvuuksien tunnistaminen ja nimeäminen

Kirjallisuuskatsauksen sosiaalisia taitoja käsittelevissä tutkimuksissa tuotiin vahvasti esille tunteiden tunnistamisen merkitys. Tiedetään, että nimenomaan tunteiden tiedustaminen ennustaa sekä hyviä sosiaalisia taitoja, sosiaalista pätevyyttä että tovereiden hyväksyntää (Opetushallitus, 2013). Analysoimissani tutkimuksissa tuotiin esille sekä opettajien että lasten kykyä tunnistaa omia ja muiden tunteita.

Lasten tunteiden tunnistamisen taidon opettamisen puolesta puhuivat useat kirjallisuuskatsauksen tutkimukset. Liikunnanopettajat kertoivatkin yhdessä kirjallisuuskatsauksessa käytettyä tutkimuksesta käyttävänsä opetuksessaan erilaisia tunteiden tunnistamiseen, nimeämiseen ja ilmaisemiseen liittyviä harjoitteita aistiessaan, että ryhmän toiminta olisi jotenkin heikentynyt. Käytettyjä harjoitteita olivat esimerkiksi tunnerivi, tunnearviointi, tunnesäätikortit ja tunnekuvat. (Kauko, 2010, 51). Liikunnanopettajat kertoivat pyrkivänsä kehittämään lasten tunteiden tunnistamisen taitoja myös antamalla lapsille mahdollisuuksia ilmaista tunteitaan harjoitteiden avulla ja toimimalla itse roolimallina tunteiden nimeämisessä ja ilmaisussa (Kauko, 2010, 52).

Opettajien kyky tunnistaa omat tunteensa opetuksessa

Myös sillä on merkitystä, osaako lapsia ohjaava henkilö tunnistaa ja ilmaista omia tunteitaan sillä tunteita koetaan syntymästä asti ja niiden ilmaisu rakentuu vuorovaikutuksessa lähimpien ihmisten kanssa. Esimerkin kautta lapsen tunneilmaisu voi kehittyä mm. aikuisen kyvystä ilmaista omia tunteitaan (Mäntynen, 2007, 30).

Omien tunne- ja vuorovaikutustaitojen tunnistamisen merkitystä toivat esille myös naisliikunnanopettajat kertoessaan tutkimuksessa kokemuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen käytöstä työelämässä. Nämä tutkimukseen osallistuneet opettajat näkivät tunne- ja vuorovaikutustaidot jopa edellytyksenä opettajana toimimiselle. Kyseiset taidot arvotettiin jopa korkeammalle kuin varsinaisen liikunnanopetuksen sisällönosaaminen. (Sirainen, 2010, 58) Eräskin opettaja toi esiin tutkimuksessa:

” Sitä oppilaitten kanssa olemista, että sitähan se on, kuitenkin se arki, ei se oikein muuta oo. Sit siinä sivussa saatetaan sitte hiihtää tai pelata jotaki tai voimistella.” (Sirainen, 2010, 58)

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa esille tulleet kokemukset ovat yhtenäiset suhteessa Nuorten Mielenterveystalon sivuilla kirjoitettuun tekstiin koskien tunteiden tunnistamisen merkitystä. Nuorten Mielenterveystalon sivuilla todetaan että on vaikea säädellä esimerkiksi tunteiden ilmaisua, jos ei osaa tunnistaa omaa tunnetilaansa. Tunteiden tunnistaminen, sanoit-

taminen ja ilmaisu ovat tärkeimpiä mielenterveystaidoista niiden vaikuttaessa sekä omaan olotilaan että myös vuorovaikutukseen muiden kanssa. Kun osaa ja uskaltaa kuunnella omia tunteita paremmin, on helpompi ymmärtää itseään ja omaa toimintaansa. Omien tunteiden tunnistamisen kautta tulee helpommaksi kokea myös empatiaa kun opitaan paremmin ymmärtämään muita ja heidän tunteitaan. (Nuorten Mielenterveystalo)

Lasten ja nuorten tunteiden tunnistamisen ja sanoittamisen tueksi on kehitelty useita erilaisia välineitä kuten liikunnanopettajia koskevassa tutkimuksessa tuli ilmi. Yhtenä esimerkkinä näistä välineistä tuon esille itsekini työssäni käyttämäni tunnekortit. Tunnekortteja on suunniteltu eri-ikäisille oppilaille sopiviksi, mm. lastensuojelun erikoisosaamisen keskuksen Pesäpuu Ry:n Nalle- kortit sopivat erityisesti hieman pienemmille lapsille ja Mari Lankisen Voimaneidot- materiaalin kuuluvat tunnekortit vähän vanhemmille.

5.4 Tunteiden ilmaisu- ja säätelytaidot

Sosiaalisten taitojen harjoitteluvaiheessa oppilas testailee, yhdistelee ja niveltää oppimiaan taitoja toisiinsa. Se on Kauppilan (2005) mukaan eräänlaista kokeilutoimintaa, jossa oppilas ottaa vastaan uutta informaatiota palautteesta ja oppii kokemustensa kautta. Tässä vaiheessa toiminta ei ole vielä automatisoitunutta, vaan tietoista ohjausta tarvitaan vielä ja virheitä tapahtuu melko usein. (Kauppila, 2005, 133).

Mikäli tavoitellaan oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymistä, voidaankin ajatella että tässä harjoitteluvaiheessa on tärkeää vahvistaa käyttäytymismalleja jotka ovat suotuisia ja antaa palautetta sosiaalisista tilanteista, joissa toivottaisiin toisen tyyppistä käyttäytymistä.

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa tuli esille Kauppilankin (2005) kirjassaan käsittelemä keino kehittää oppilaiden tunteiden ilmaisu- ja säätelytaitoja, nimittäin mallintaminen. Sosiaalisesti mallintamiseksi voidaan kutsua prosessia, joka tuottaa käyttäytymisen malleja havainnoimista, jäljittelyä ja oppimista varten. Mallina voi toimia toisen ihmisen, esimerkiksi opettajan, käyttäytyminen, jota havainnoitsija käyttää toimimalla mallin mukaisesti samanlaisessa tai vastaavassa tilanteessa (Kauppila, 2005, 147).

Esimerkiksi Mäntysen (2007) tekemässä tutkimuksessa opettajat kertoivat käyttävänsä mallintamista opettamisen muotona esimerkiksi harjoittelemalla erilaisia harjoitteita yhdessä oppilaiden kanssa, näyttämällä oppilaille esimerkkiä ja esittämällä omia esimerkkejä. (Mäntynen, 2007, 48). Myös Askeleittain- ohjelmassa mallintaminen on keskeisellä sijalla opetuksessa ja ohjelman tulokset ovat opettajien kokemuksen mukaan positiiviset.

Kirjallisuuskatsaukseeni valikoituneissa tutkimuksissa tunteiden ilmaisun kehittymistä oli suoran tunne- ja vuorovaikutustaitoja kehittävän ohjelman lisäksi koettu kehitettävän myös esimerkiksi oppilaiden soitonharrastuksen myötä. Matinlassin (2013) tekemässä tutkimuksessa opettajien kokemuksen mukaan soitonopiskelun avulla lapsi oppii tunnistamaan ja ilmaisemaan eri tunnetilojaan sekä hyväksymään ja hallitsemaan niitä. Tutkimuksessa tuotiin esille kokemuksia siitä, kuinka etenkin hiljaisemmat ja aremmat opiskelijat voivat ilmaista itseään musiikin avulla ilman että tarvitsisi sanoa mitään. Musiikin soittamisen katsotaan tarjoavan opettajien mukaan myös heille itselle tavan vastata tällaisissa tilanteissa soittamalla oppilaille. (Matinlassi, 2013, 34)

Tunteiden säätelytaidot tuotiin esille puolestaan muun muassa Pirttimäen ja Salmion (2013) tekemässä liikunnanopettajien kokemuksia käsittelevässä tutkimuksessa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet opettajat pitivät erityisesti tunteiden säätelyn opettamista tärkeänä. Tunteiden säätely näkyi heidän kokemuksien mukaan etenkin oppilaiden negatiivisten tunteiden hallitsemisena ja käsittelyinä. (Pirttimäki & Salmio, 2013, 47)

Opettajien omat tunne- ja vuorovaikutustaidot

Tunteiden säätelytaitojen osalta tutkimuksissa nousi esille myös kokemuksia opettajien omien tunteiden säätelytaidoista osana opetusta. Esimerkiksi Siraisen (2010) tutkimukseen osallistuneet naisliikunnanopettajat kertoivat käyttävänsä omien tunteiden itsesäätelykeinona negatiivisen tunteen kertomista oppilaille. Eräskin opettaja sanoi tutkimuksessa:

” Kyl mä oppilaillekin sanon aika herkästi että nyt mua kyllä suututtaa paljon, ni ehkä sekin jositte purkaa sitä tilannetta.“ (Sirainen, 2010, 39).

Tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimukset vahvistavat ajatusta siitä, että lasten tunteiden ilmaisu- ja säätelytaitoihin on syytä kiinnittää huomiota opettajien työssä. Oppilaat eivät opi näitä taitoja pelkästään muita seuraamalla vaan myös muun muassa opettajien antaessa tietoisesti palautetta käyttäytymismalleista, kannustamalla ja näyttämällä hyvää esimerkkiä sekä omia tunteitaan säädellössään että myös ilmaistaessa.

5.5 Tilanteiden läpikäyminen

Kuten yllä tuli esille, opettajien kokemusten mukaan tärkeää luoda oppilaille tilanteita, joissa he voivat harjoitella vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Myös Kauppila (2005) toteaa että yhtenä keinona edistää oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymistä autonomiseen tasoon voidaan ajatella olevan riittävät toistot sosiaalisissa tilanteissa. Sekä muun muassa opettajien

kokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa (Sirainen 2010) että myös Kauppilan (2005) vuorovai-
kutustaitoja käsittelevässä kirjassa tuli esille kuitenkin se, että yksin tilanteiden luominen ei
riitä - ne pitää myös käydä läpi yhdessä oppilaiden kanssa (Kauppila, 2005, 134).

Opettajia koskeissa tutkimuksissa tuli kuitenkin esille tilanteiden läpikäymiseen liittyen mer-
kittävä pulma: aika. Esimerkiksi Siraisen (2010) tutkimuksessa opettaja toi esille kokemuksi-
aan siitä, että tunnistaa kyllä mielestään hyvin oppilaiden tunteita ajan kanssa, mutta ei vält-
tämättä viitsi stressin tai kiireiden keskellä. Kiireen lisäksi voitiinkin nähdä myös stressin ve-
rottavan opettajien voimavaroja pohtia oppilaiden tunnetiloja (Sirainen, 2010, 42)

Kirjallisuuskatsauksen tulokset koskien opettajien stressiä työssään myötäilevät Koiviston
(2013) tutkimusta luokanopettajien kokemasta stressistä ja sen vaikutuksesta opetukseen.
Koiviston (2013) tutkimuksessa tuli esille kuinka opettajien kokema stressi johtuu muun muas-
sa opetussuunnitelman asettamista kovista tavoitteista, työn suurista vaatimuksista ja mää-
rystä sekä resurssipulasta (Koivisto, 2013, 70). Myös Koiviston (2013) tutkimuksessa tuli esille
se, kuinka opettajien kokema stressi ja kiire vaikuttavat opetuksen laatuun muun muassa sitä
kautta, että oma pinna ja paineensietokyky lisääntyvät, eikä aina olennaisiin asioihin osata
keskittyä (Koivisto, 2013, 54-55).

Tulevaisuudessa opetussuunnitelmia suunnitellessa olisikin hyvä kiinnittää huomiota yhä
enemmän myös opettajien kokemuksiin sen suhteen, mihin kaikkiin tavoitteisiin he työssään
pystyvät käsillä olevien resurssien puitteissa.

6 Pohdinta

Tämä oli ensimmäinen tekemäni kirjallisuuskatsaus ja koin suurimmaksi haasteeksi sen, että
vaikka oli mietitty tarkoin mistä, millä kriteereillä ja miten haku suoritetaan kirjallisuuskat-
sausta varten, ei kuitenkaan kriteereitani vastaavia tutkimuksia löytynyt niin paljoa kuin olin
toivonut. Mikäli tuloksia olisi tullut enemmän, olisin pystynyt rajaamaan ne koskemaan vielä
tarkemmin esimerkiksi vain opettajien tai vain oppilaiden kokemuksia. Kirjallisuuskatsaukses-
sa käytettyjen tutkimusten analysointi osoittautui minulle haasteelliseksi, sillä tutkimukseen
valikoituneet tutkimukset olivatkin yhtenäisistä hakusanoista ja teemasta riippumatta varsin
erilaisia toisiinsa verrattuna.

Olisin voinut saada aikaan laajemman työn, jos en olisi rajannut aihettani koskemaan juuri
peruskouluikäisiä lapsia ja nuoria, vaan sosiaalisten taitojen opettamista minkä ikäisille ta-
hansa. Tässä tapauksessa olisin melko varmasti saavuttanut suuremman määrän tutkimuksia,
mutta toisaalta sosiaaliset taidotkin ovat varsin erilaiset ihmisen eri kehitysvaiheissa, joten
rajaus oli mielestäni perusteltu. En myöskään voinut tietää etukäteen kuinka paljon tutkimuk-

sia löytyy ja ennen kaikkea kuinka monet tutkimuksista loppujen lopuksi kelpaisivat tutkimukseeni sisäänotto- ja poissulkukriteerieni jälkeen.

Kaiken kaikkiaan koen että opinnäytetyöni onnistui vaikka haasteitakin oli matkalla. Saavutin opinnäytetyölleni asettamat tavoitteet: opin kirjallisuuskatsausten tekemisestä, syvensin tietouttani vuorovaikutustaitojen kehittymisen tukemiseen liittyvistä menetelmistä, ja kirjoitin selkeän raportin opinnäytetyössäni työni etenemisestä käyttäen lähteitä useista eri teoksista. Toin esille opinnäytetyössäni myös erilaisia oppaita, menetelmiä ja sivustoja, joita aiheesta kiinnostuneet voivat hyödyntää ja sitä kautta sain työstäni informatiivisen kokonaisuuden.

6.1 Tulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan tarkastella toisaalta sen tuottamien tulosten että myös toisaalta siltä kannalta kuinka koen onnistuneeni tekemässäni kirjallisuuskatsauksessa.

Vaikka tulokset kirjallisuuskatsauksessa eivät ensi näkemältä muodostaneet yhtenäistä kokonaisuutta johtuen tutkimusten kovin erilaisista luonteista, onnistuin kuitenkin tuomaan esille jokaisesta tutkimuksesta kokemuksia koskien vuorovaikutustaitoja. Tutkimuksissa tuotiinkin esille runsaasti erilaisia menetelmiä joilla taitoja voidaan kehittää. Tällaisia olivat mm. Askeleittain- ohjelma ja ryhmätyöskentelymenetelmät liikuntatunneilla. Lisäksi tutkimuksissa käsiteltiin lasten käsityksiä sosiaalisista taidoista, toimintapäivän toteuttamista sekä liikunnanopettajien käsityksiä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisesta. Seuraavaksi esittelen tutkimusten keskeiset tulokset jakamalla ne kahtia: tulokset opettajien kokemukset ja oppilaiden esille tuomat kokemukset.

Opettajien kokemuksia sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemisesta:

- Tunne- ja vuorovaikutustaidot nähdään tärkeänä (sekä opettajien omat taidot että myös oppilaiden taitojen tukeminen)
  - Tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen kehittää myönteistä ilmapiiriä luokassa, parantaa oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä kehittää mm. oppilaiden pettymysten sietokyvyssä, itsetuntoa, tunteiden havaitsemisen ja ilmaisun taitoja
- Sosiaalisten taitojen opettamisen tilanteet nähdään sekä automaattisesti opetustilanteissa ja muun muassa välitunneilla syntyvinä, mutta niitä luodaan myös tietoisesti esimerkiksi ryhmiä sekoittamalla, ongelmanratkaisutehtäviä antamalla ja joukkuepeleiden kautta. Opetus koetaan osaksi opettajan työtä, mutta ajan ja stressin takia myös haasteelliseksi.

- Erityisen tärkeänä koetaan sosiaalisia taitoja harjaannuttavien tilanteiden, kuten konfliktien, läpikäynti yhdessä oppilaiden kanssa
- Opettajat olivat kiinnostuneita lisäkoulutuksista joissa kehittäisivät omia taitojaan tukea oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymistä
- Myönteisiä kokemuksia oli hyvinkin erilaisista menetelmistä: soitonopiskelun mahdollisuuksista tukea sosiaalisten taitojen kehittymistä, Askeleittain- ohjelman toteuttamisesta ja liikuntatuntien tarjoamista erityismahdollisuuksista mm. joukkuepelien ja sitä kautta ryhmätyöskentelytaitojen kehittymisen myötä. Taitojen opettamisessa jatkuvuus nähdään tärkeänä.
- Mallintaminen, kannustaminen, palautteen antaminen ja ryhmätyöskentelykeinot koettiin tuloksekkaiksi sosiaalisia taitoja kehittäviksi menetelmiksi.

Oppilaiden kokemuksia sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemisesta:

- Myös opiskelijoilla oli myönteisiä kokemuksia erilaisista menetelmistä tukea sosiaalisten taitojen kehittymistä (toimintapäivään osallistuminen, soitonopiskelu)
- Oppilaat osasivat kuvata kokemuksiaan koulussa tarvittavista sosiaalisista taidoista ja kokivat että tärkeintä on tilannetietoisuus, eli esimerkiksi että tiedetään mitä sääntöjä tulisi noudattaa
- Oppilaat kokivat tärkeänä sosiaalisena taitona tilannetietoisuuden lisäksi myös erilaisuuden sietämisen ja kunnioittamisen

Kirjallisuuskatsaukseni tuloksia tarkastellessa tulee huomioida tarkastelemieni tutkimusten määrällinen niukkuus ja erilaiset luonteet. Suurin osa tutkimuksista käsitteli sosiaalisten taitojen opettamisesta vastaavien näkökulmia ja kokemuksia (opettajat, ohjaajat). Opettajien näkökulmaa käsittelevistä tutkimuksista kolme tutkimus oli tehty liikunnanopettajille. Toimintapäivää koskevassa tutkimuksessa sosiaalisia taitoja pyrkivät kehittämään koulun ulkopuoliset ohjaajat. Käsittelemissäni tutkimuksissa lasten kokemuksia tuotiin esille heidän omasta näkökulmastaan hyvin niukasti.

6.2 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys

6.2.1 Luotettavuus

Kirjallisuuskatsauksissa laadun arvioinnilla pyritään lisäämään tulosten luotettavuutta. Ne myös antavat suuntaa uusille jatkotutkimuksille, tulosten tulkinnalle ja vaikutuksien voimakkuuden määrittelylle. Laadun arvioinnissa määritellään minimilaatutaso, joka vaaditaan mukaan otettavilta tutkimuksilta. Tutkimusten laatueroja pyritään selvittämään selittääkseen tutkimusten eroavaisuuksia. Laadun arvioinnista saatavalla tiedolla vaikutetaan siihen, kuin-

ka merkittävänä kirjallisuuskatsauksen mahdollisesti muodostavaa suositusta voidaan pitää. (Johansson ym., 2007, 101)

Arvioinnin apuna voidaan käyttää joko itse kehitettyä tai valmista mittaria tai tarkistuslistaa. Mikäli mittaria tai tarkistuslistaa käytetään, tulee se ensin esiteltä muutamaan sattumanvaraisesti valittuun alkuperäistutkimukseen. (Johansson ym., 2007, 102). Käytin kirjallisuuskatsaustani varten valitsemia tutkimuksia arvioidessani laadunarvioinnin mittarina Johanssonin kirjasta löytämäni mittaria (Liite 2) jota muokkasin hieman jotta kysymyksissä ei mm. mainittaisi hoitotyötä jota aiheeni ei koske. Laatuksiteerinäni oli, että tutkimus saa käyttämässäni mittarissa vähintään 15/18 pistettä.

Laadullisissa tutkimuksissa reliabiliteetilla tarkoitetaan luotettavuutta liittyen aineiston käsittelyyn ja analysointiin. Tärkeää on, että tutkimusaineisto on siinä muodossa, että se on tutkimuksen kommentoijien saatavilla ja tarkastettavissa. Raporttia kirjoittaessa olisi huomiotavaa että analyysi olisi arvioitavissa ja uskottava. Arvioitavuudella tarkoitetaan tässä tilanteessa sitä, että tutkittavalle on tarjottava mahdollisuus seurata prosessin kulkua ja kritisoida sitä. Uskottavuudella puolestaan viitataan siihen, että tutkimusraportin perusteella voidaan uskoa että esitettyihin tulkintoihin on päästy. (Anttila, 1998).

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan puolestaan laadullisissa tutkimuksissa sitä onko tutkimus pätevä eli onko se perusteellisesti tehty ja ovatko saadut tulokset ja tehdyt päätelmät ”oikeita”. Nämä asiat voivat näkyä tutkimuksessa esimerkiksi siinä, ettei tutkija näe suhteita tai periaatteita oikein, ei näe niitä ollenkaan tai kysyy vääriä kysymyksiä. Laadullisissa tutkimuksissa, joissa tutkimuksen ei oletetakaan kuvaavan suoraviivaisesti todellisuutta, voidaan pätevyuden ajatella kuvaavan enemmänkin uskottavuutta ja vakuuttavuutta, eli sitä kuinka hyvin tutkijan johtopäätökset vastaavat tutkittavien tuottamia ja kuinka onnistuneesti hän edelleen pystyy myös tuottamaan ne muille ymmärrettävässä muodossa. On huomiotava, että tutkimuksella voidaan aina vain raapaista tai koskettaa, enemmän tai vähemmän, tutkittavan ilmiön pintaa eikä tutkimus voi koskaan tuottaa täydellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Saaranen-Kauppinen, 2006).

Kvalitatiivisten tutkimusten yleistettyä terveyden- ja sosiaalihuollon alalla, myös niitä on alettu käyttämään yhä useammin kirjallisuuskatsauksissa. Yleisiä laatuksiteereitä kvalitatiivisissa tutkimuksissa ovat tutkimuksen ontologisten ja epistemologisten lähtökohtien sekä menetelmien avoin ja selkeä esittely sekä tutkijan kyky avata subjektiivisen tulkinnan ja kontekstin merkitys tutkimustietoon nähden. Popsy ym. (1998) määrittelevät terveydenhuollon laadullisten tutkimusten tärkeimmiksi kriteereiksi subjektiivisen merkityksen, sosiaalisen kontekstin sekä huomion tiedon oikeellisuuteen ja laillisuuteen. (Johansson ym., 2007, 105).

Opinnäytetyöni koskee laadullisia tutkimuksia ja siitä ei sen vuoksi voikaan tehdä suoraviivaisia päätelmiä todellisuudesta, mutta kirjallisuuskatsaukseni avoimuudella ja perusteellisella tiedonhankinnalla olen pyrkinyt lisäämään sen validiteettia ja reliabiliteettia siihen pisteeseen asti, mihin taitoni tässä vaiheessa ammatillista osaamistani riittävät.

6.2.2 Eettisyys

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa on erityisen tärkeää se että tutkija noudattaa hyvää tutkimuskäytäntöä. Hyvässä tutkimuskäytännössä on ensisijaista tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tutkittavilta on saatava tutkimukseen osallistumiseen asiaan perehtyneesti annettu suostumus (informed consent), jolla pyritään estämään manipulointi tieteen nimissä. Perehtyneisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkittavalle kerrotaan kaikki olennainen tieto siitä, mitä tutkimuksessa tulee tapahtumaan ja varmistetaan että tutkittava on ymmärtänyt sen. Suostumuksella puolestaan tarkoitetaan sitä että tutkittava pystyy tekemään rationaalisia arviointeja hänelle annettujen tietojen perusteella ja hän osallistuu tutkimukseen vapaaehtoisesti. (Saaranen-Kauppinen ym., 2006). Kirjallisuuskatsaukseni oli käytetty tutkimuksia, joissa tutkittiin ihmisten kokemuksia ja näkemyksiä ja varmistin, että tutkimuksia tehneillä tahoilla oli suostumukset ja tutkimusluvut tutkittavilta henkilöiltä.

Tutkimustietojen käsittelyssä on tärkeää luottamuksellisuus ja anonymiteetti. On tärkeää pitää huolta siitä, etteivät tutkittavat henkilöt ole tunnistettavissa esimerkiksi nimen tai liian tarkkojen kuvausten perusteella tutkimuksissa, etenkin mikäli kyseessä on sensitiivinen aihe (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni tutkimuksissa osassa käytettiin koodeja kuvaamaan vastanneita henkilöitä, osassa ei nimetty vastaajia olleenkaan ja osan kohdalla käytettiin haastateltavan nimeä. En kokenut haastateltavan etunimen esittämistä anonymiteettiä loukkaavaksi, sillä aihe ei mielestäni ollut kovinkaan sensitiivinen ja koska tutkimukset olivat laadukkaita, uskon että lupa tähän oli kysytty.

Tutkimusprosessissa etiikkaa tulee miettiä aihetta valitessa (eettinen oikeutus aiheen valintaan), tutkimusmenetelmiä valitessa ja analysointi- ja raportointivaiheessa (Saaranen-Kauppinen ym., 2006). Tutkimuksen aihetta valitessa tulee pohtia eettistä oikeutusta (eli syytä sille miksi aiheen tutkiminen on perusteltua) erityisesti mikäli aihe on sensitiivinen tai tutkittavat henkilöt haavoittuvia. Omassa kirjallisuuskatsauksessani koin että aihe ei ole sensitiivinen ja kirjallisuuskatsauksen tekeminen ei haavoita ketään, vaan päinvastoin voi parhaimmillaan tukea opettajien taitoja tietoisesti tukea oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Tutkimusmenetelmää valitessa eettinen pohdinta tuli esiin siltä osin, että halusin nimenomaan kuvata kokemuksia ja näkemyksiä aiheeseen liittyen, jotta saisin esille laadullista tietoa koskien sosiaalisten taitojen opettamista. Harkitsin aluksi että olisin itse toteuttanut aiheeseen liittyen laadullisen tutkimuksen, mutta totesin että aihetta on jo varmasti tutkittu ja haluaisin tuoda laajemmin esille aiheeseen liittyviä kokemuksia ja näkemyksiä. Tähän tarkoitukseen kirjallisuuskatsaus sopi hyvin.

Tutkimusaineiston analysointi ja raportointi vaiheessa tutkijan tulee olla rehellinen (suojaten kuitenkin tutkittavia) ja avoin. Tutkittavan ilmiön tulokset tulee esittää mahdollisimman tarkasti, kuvaten analyysin kulkua ja tarjoamalla lukijalle mahdollisuuksia seurata tutkimuksen kulkua. (Saaranen-Kauppinen ym., 2006). Pyrin kirjallisuuskatsauksessani olemaan mahdollisimman avoin ja selkeä kerrottaessani analysointi ja raportointivaiheesta. Analyysivaiheen avoimuuteen ja tarkkuuteen vaikutti kuitenkin varmasti se, että kyseessä oli vasta ensimmäinen kirjallisuuskatsaukseni ja en varmasti osannut vielä kaikkea huomioida tai tuoda tarkasti esille.

6.2.3 Aineiston saatavuus

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuteen ja kattavuuteen vaikutti tässä opinnäytetyössä aineiston saatavuus. Olimme yhdessä informaatikon kanssa käyneet läpi tiedonhakua varten osuvilta vaikuttavat hakusanat ja suorittaneet yhdessä haun. Tästäkin huolimatta hakutuloksia läpi käydessäni jouduin valitettavasti toteamaan, että hakusanojen perusteella ei löytynyt kovin montaa tutkimusta, jotka voisin kirjallisuuskatsaukseni ottaa mukaan. Hakusanoilla löytyi yllättävän vähän kvalitatiivisia tutkimuksia jotka koskivat sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemista peruskouluissa. Sisäänotto- ja poissulkukriteerieni jälkeen ei tutkimukseen valikoitunut lopuksi tutkimuksia muualta kuin Melinda- hakupalvelusta. Yritin myöhemmin itsenäisesti myös hakusanoja muokkaamalla suorittaa lukuisia uusia hakuja eri tietokannoista, mutta en onnistunut löytämään hakusanoja joilla löytäisin lisää tutkimuksia jotka olisivat sopineet kirjallisuuskatsaukseni.

Aineiston saatavuus vaikutti tutkimuksen luotettavuuteen siltä osin, että kirjallisuuskatsaukseni ei varmastikaan tavoittanut kaikkia aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Uskon kuitenkin että kirjallisuuskatsaukseni perusteella voidaan tehdä päätelmiä siitä, minkälaisia ajatuksia ja kokemuksia eri osapuolilla on sosiaalisten taitojen tukemisesta peruskoulussa sekä sitä varten käytetyistä menetelmistä. Kirjallisuuskatsaukseni tarjoaa myös tietoa lukuisista muista sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemiseen liittyvistä menetelmistä ja kirjallisuudesta, joten sen voi kokea olevan informatiivinen myös siltä osin.

6.2.4 Johtopäätökset

Kirjallisuuskatsaukseni perusteella voidaan päätellä, että sosiaalisia taitoja pidetään arvossa opettajien keskuudessa. Niiden tukemisesta sekä erilaisin menetelmin muun opetuksen ohessa että myös suorasta opettamisesta (Askeleittain- ohjelmasta) on positiivisia kokemuksia. Tois- taiseksi kuitenkin useat tutkimuksissa kantaa ottaneet opettajat toivat esille kokemuksiaan stressin, kiireen ja omien taitojen puutteen vaikutuksista näiden taitojen opettamiseen ja esittivät toiveita lisäkoulutusten suhteen.

Kirjallisuuskatsaukseni tulokset myötäilevät käsitystä, jonka mukaan sosiaalisten taitojen ke- hittyminen vaatii paljon aikaa ja vaivaa. Ne kehittyvät suurelta osin mallioppimisen, saatujen kokemusten sekä esimerkiksi vanhemmilta ja opettajilta saatujen tietojen ja palautteiden perusteella. Kauppila (2005) että jotta taitavat sosiaaliset taidot voivat kehittyä, tarvitaan soveltuvat ja kehittyneet mallit sekä runsaat harjoitusmahdollisuudet. (Kauppila, 2005, 132). Mikäli siis pyritään siihen, että lapsilla on mahdollisimman hyvät lähtökohdat kehittää vuoro- vaikutustaitojaan, ei voida olettaa näiden tilanteiden syntyvän automaattisesti muun koulun- käynnin ohella. Tarvitaan tietoisia valintoja siitä, mitä opetuksessa painotetaan, mihin käyte- tään aikaa ja mitä oppilaita arvioidessa nostetaan esille.

Se, miten tulevaisuudessa kouluissa painotetaan sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemista, jää vielä nähtäväksi. Parhaillaan käynnissä olevan laajan Yhteispeli- hankkeen vaikuttavuutta arvioidaan taas keväällä 2015 toteuttamalla kyselyt tutkimukseen osallistuneille opettajille, oppilaille sekä heidän vanhemmilleen ja rehtoreille. Aika näyttää, aiotaanko tätä kyseistä hanketta levittää vielä useampiin suomalaisiin kouluihin vai päädytäänkö kehittämään täy- sin uusia toimintamalleja. Tärkeää on kuitenkin pitää aihetta esillä ja pyrkiä takaamaan oppi- laille tasavertaiset mahdollisuudet vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Nämä ajatukset viimeisimpänä mielessäni, päätän tämän opinnäytetyöni sanoihin:

“The most basic of human needs is the need to understand and be understood”

Ralph G. Nichols

7 Lähteet

Kirjallisuuskatsauksessa käytetyt tutkimukset

Rajaniemi S.; Laukka M.; Raudaskoski A., *”Roppakaupalla kaveruutta”: Toimintapäivä koulu-kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi*, Oulun ammattikorkeakoulu, 2014

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014060111241>

Matinlassi A, *”Tää on niin ihanan hellä kohta”: Soitonopiskelu 6-11 vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukena*, Oulun ammattikorkeakoulu, 2014

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120117649>

Pirttimäki H.; Salmio P., *”-Et se liikunta on melkein kakkosijalla.” Yläkoulun opettajien kokemuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisesta*”, Jyväskylän yliopisto, 2013

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201310302510>

Manninen P., *Sosiaalinen taitavuus ja vertaissuhteet lasten kuvailemina*, Jyväskylän yliopisto, 2011

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201103141889>

Sirainen S., *Naisliikunnanopettajien kokemuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen käytöstä työelämässä*, Jyväskylän yliopisto, 2010

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201009142566>

Kauko K., *Liikunnanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia oppilaan sosioemotionaalisen kasvun tukemisesta liikuntatunneilla*, Jyväskylän yliopisto, 2005

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2005302>

Mäntynen M., *Voiko sosiaalisia taitoja opettaa? Opettajien kokemuksia Askeleittain- ohjelman käyttämisestä koululuokassa*, Jyväskylän yliopisto, 2007

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2007611>

Muut lähteet

Salmivalli C., *Kaverien kanssa, vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*, PS Kustannus, 2000

Keltikangas Järvinen, L., *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*, WSOY, Toinen painos, 2010

Pihlaja P., Viitala R., *Eryityskasvatus varhaislapsuudessa*, Sanoma Pro, 2005

Johansson K., Axelin A., Stolt M., Ääri R-L., *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*, Digipaino- Turun yliopisto, 2007

Kerala K., Kujanpää S., Kallio A., *Tunteesta tunteeseen - ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin, Tunnetaitojen oppimateriaali kasvatukseen ja erityiskasvatukseen ohjaajan opas harjoituskirjaan*, Opetushallitus, 2013

http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen

[Viitattu 18.2.2015 & 12.5.2015]

Koivisto, K. & Rautakoski, P. 2013. *Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen kouluuyhteisössä*. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 10.

<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201306053843>.

[Viitattu 19.2.2015]

Salminen Ari, 2011. *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteiden sovelluksiin*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Vaasa

http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

[Viitattu 25.5.2015]

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

[Viitattu 06.05.2015]

Kaukkila V., Lehtonen E., *Ryhmästä enemmän, Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle*, SMS- Tuotanto Oy, 2007

Nuorten mielenterveystalo, *Mielenterveyden vahvistaminen: tunteet haltuun*.

https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx

[Viitattu 12.5.2015]

Kupias P., *Aito vuorovaikutus ja dialogisuus*, Työelämävalmennus, 2007

<http://www.tevere.fi/julkaisut-ja-artikkelit/91-tevere/artikkelit/145-aito-vuorovaikutus-ja-dialogisuus>

[Viitattu 12.5.2015]

Nyyti Ry, *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*, 2014

<https://www.nyyti.fi/tietoa/sosiaalisuus-ja-sosiaaliset-aidot/>

[Viitattu 13.5.2015]

Hotulainen R., Kuorelahti M., Lappalainen K., Tanskanen J., *Lasten ja nuorten sosioemotionaaliset vaikeudet - mikä avuksi?*, Opetushallitus, 2010

<http://wanda.uef.fi/tkk/projektit/sosemot/puuttuminen.php#8>

[Viitattu 13.5.2015]

Pirkko A., *Tutkimisen taito ja tiedonhankinta*, 1998

www.metodix.com

[Viitattu 13.5.2015]

Kauppila R., *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot, Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille*, PS-kustannus, 2005

Sulkunen S., Välijärvi J., *PISA09, Kestääkö osaamisen pohja?*, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2012

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>

[viitattu 25.5.2015]

Taikalamppu, *Menetelmäoppaat*, 2015

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/fi/menetelmaeoppaat>

[viitattu 25.5.2015]

Koivisto L., *Luokanopettajan työssä jaksaminen*, Jyväskylän yliopisto, 2013

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41571/URN:NBN:fi:juu-201305271781.pdf?sequence=1>

[viitattu 25.5.2015]

Peda.net, *Yhteispeli-info, Verkkoveräjä*, 2013

<http://peda.net/veraja/ylojarvi/yhteispeli/koulutus1>

[viitattu 25.5.2015]

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Ylöjärvi, *Yhteispeli-hanke*, 2015

<http://www.yhteispeli.fi/>

[viitattu 25.5.2015]

Liitteet

LIITE 1. Kirjallisuuskatsauksessa mukana olleet tutkimukset ja laadunarvioinnin pisteet

Tutkimuksen nr.	Tekijät, vuosi ja maa	Tutkimuksen nimi	Laadunarvioinnin pisteet
1.	Rajaniemi Suvi; Laukka, Mirva; Raudaskoski, Anneli 2014 Suomi	”Roppakaupalla kaveruutta”: Toimintapäivä kouluksusaamisen ehkäisyksi	15/18
2.	Matinlassi Anniina, 2014 Suomi	”Tää on niin ihanan hellä kohta” Soitonopiskelu 6-11 vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukena	17/17
3.	Pirttimäki Harri; Salmio Paavo	”Et se liikunta on melkein kakkossijalla.” Yläkoulun liikunnanopettajien kokemuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisesta	18/18
4.	Manninen Piia 2011 Suomi	Sosiaalinen taitavuus ja vertaissuhteet lasten kuvailemina	15/18
5.	Sirainen Sanna 2010 Suomi	Naisliikunnanopettajien kokemuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen käytöstä työelämässä	18/18
6.	Mäntynen Marika 2007 Suomi	Voiko sosiaalisia taitoja opettaa? Opettajien kokemuksia Askeleittain-ohjelman käyttämisestä koululuokassa	18/18
7.	Kauko Kirsi, 2005 Suomi	Liikunnanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia oppilaan sosioemotionaalisen kasvun tukemisesta liikuntatunneilla	18/18

LIITE 2. Kvalitatiivisen tutkimuksen laatukriteerit (Johansson ym., 2007, s.106)

Tutkimus:	Kyllä	Ei	Ei tietoa/Ei sovellu
Tutkimuksen tausta ja tarkoitus			
Onko tutkittava ilmiö määritelty selkästi?			
Onko tutkimuksen aihe perusteltu kirjallisuuskatsauksen avulla sisällöllisesti, menetelmällisesti ja eettisesti ja onko se riittävän innovatiivinen?			
Onko tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät määritelty selkästi?			
Aineisto ja menetelmät			
Ovatko aineistokeruumenetelmät ja -konteksti perusteltu ja kuvattu riittävän yksityiskohtaisesti?			
Soveltuuko aineiston keruumenetelmä tutkittavaan ilmiöön ja tutkimukseen osallistujille?			
Onko aineiston keruu kuvattu?			
Onko aineisto kerätty henkilöiltä, joilla on tietoa tutkittavasta ilmiöstä?			
Onko aineiston sisällön riittävyttä arvioitu (saturaatio)?			
Onko aineiston käsittely ja analyysin päävaiheet kuvattu?			
Soveltuuko valittu analyysimenetelmä tutkittavaan ilmiöön?			
Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys			
Tutkija on nimennyt kriteerit, joiden perusteella hän on arvioinut tutkimuksen luotettavuutta			
Tutkija on pohtinut huolellisesti eettisiä kysymyksiä (mm. tietoinen suos-			

tumus)			
Tutkimukseen osallistuneet ovat arvioineet tutkimustuloksia ja vahvistaneet tulosten vastaavuuden kokemuksiinsa; tai tutkija voi tunnistaa ja ymmärtää tulokset			
Tutkija on pitänyt päiväkirjaa tai kirjoittanut muistiinpanoja tutkimuksen kulusta			
Tulokset ja johtopäätökset			
Tuloksilla on uutuusarvoa ja merkitystä kehittämisessä			
Tulokset on esitetty selkeästi, loogisesti ja rikkaasti ja niiden antia on verrattu aikaisempiin tutkimuksiin			
Tutkimuksen johtopäätökset perustuvat tuloksiin ja ovat hyödynnettävissä			
Muut huomiot/kokonaisarvio			
Tutkimus muodostaa eheän, selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden			

LIITE 3. Taulukko 1. Tutkimusten tarkoitukset, metodologiset- ja metodiset valinnat, kohde-ryhmä ja keskeiset huomiot

Tekijät, vuosi ja maa	Tutkimuk-sen/projektin tarkoi-tus	Metodologiset ja metodiset valinnat sekä kohderyhmä	Keskeiset huomiot
<p>Mirva Laukka, Suvi Rajaniemi & Anneli Raudas-koski 2014 Suomi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaiden ryhmäyttämi-nen ja toisten koulujen oppi-laisiin tutus-tuttaminen • Kiusaamisen ennaltaehkäi-sy, lasten ja nuorten hy-evinvoinnin se-kä yhteistyö-taitojen edis-täminen • Tavoitteena tarjota oppi-laille eväitä hyvään ystä-vyyteen ja toisista ihmi-sistä positii-visten puolten löytämiseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta-päivä kol-men alakou-lun kuudes-luokkalaisil-le toteutet-tuna yhteis-työssä seu-rakunnan kanssa • Ryhmähen-keä vahvis-tava mene-telmä ryh-mäyttämi-nen • Toteutettu ryhmien sa-tunnaisilla jaoilla, toi-minnallisilla menetelmil-lä sekä yh-teisillä poh-dintatehtä-villä • Oppilaille näytetty myös kiu-saamiseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvää palautetta oppi-lailta (pitivät siitä että sai tutustua uusiin oppi-laisiin ja olla kaverei-den kanssa). Toiminta-päivä koettiin rennoksi ja hauskaksi, oli kiva että oli monipuolista tekemistä • Opettajien ja yhteistyö-tahojen palaute: Oppi-laat olivat motivoitu-neita, ryhmäytyminen onnistui

		liittyvä video	
<p>Matinlassi Anniina 2014 Suomi</p>	<ul style="list-style-type: none"> Selvittää miten musiikin ja etenkin soitonopiskelu tukee 6-11 vuotiaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä 	<ul style="list-style-type: none"> Aikaisempien tutkimusten tulosten esittely Laadullisin menetelmin tehty sähköpostikysely viidelle kokeneelle soitonopettajalle Opetuksen kohderyhmänä 6-11 vuotiaat lapset 	<ul style="list-style-type: none"> Sosiaalisista taidoista soitonopiskelu tukee erityisesti ryhmässä toimimisen taitoja, kuten myös muiden huomioon ottamista, oman vuoron odottamista, toisten auttamista ja avun saamista, sekä vastuullisuutta Soitonopiskelu kehittää sosiaalista havaitsemista, ihmissuhdetaitoja ja sosiaalisissa tilanteissa toimimista Ryhmässä opitaan esittämään omia mielipiteitä, huomioimaan toisia Yhteenkuuluvuuden ja toisaalta myös itseyyden tunne lisääntyvät oppilaiden keskuudessa Itsesäätelytaidot, itsearvostus ja syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen kehittyivät pelisääntöjen ja yhdessä toimimisen kautta
<p>Pirttimäki Harri, Salmio</p>	<ul style="list-style-type: none"> Selvittää minikälaisia kokemuksia yläkoulun liikun- 	<ul style="list-style-type: none"> Haastateltu 12 yläkoulun liikunnanopettajaa 	<ul style="list-style-type: none"> Opetus ei ole suoraviivaista ja yksinkertaista Liikunnanopettajat ar-

<p>Paavo 2013 Suomi</p>	<p>nanopettajilla on tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisesta liikuntatunnilla, sekä menetelmiä joille he niitä käytännössä opettavat</p> <ul style="list-style-type: none"> Selvittää miten eri tekijät vaikuttavat tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetukseen sekä miten nämä taidot näkyvät kyseisten tunteiden arvioinnissa 	<p>teemahaastattelun keinoin</p> <ul style="list-style-type: none"> Analysoitu teoriaohjauksella analysoinnilla Liikunnanopettajien keinoja ongelmanratkaisutehtävät, pari- ja ryhmätyöskentelyt 	<p>vostavat tunne- ja vuorovaikutustaitoja</p> <ul style="list-style-type: none"> Vain osa opettajista kokee luovansa sosiaalisia taitoja harjoittavissa tilanteissa tarkoituksella, suurin osa niistä syntyy luonnostaan Etenkin joukkuepelit nähtiin hyvänä keinona kehittää tunne- ja vuorovaikutustaitoja kommunikoinnin, vuorovaikutuksen, kannustuksen, yhteistyön ja ongelmanratkaisun myötä Tunteiden säätelyn opettelu nähtiin erityisen tärkeänä Opettajat kaipaavat lisää työkaluja ja koulutusta vuorovaikutustaitojen opettamiseen
<p>Manninen Piia, 2011 Suomi</p>	<ul style="list-style-type: none"> Selvittää miten lapset kuvailevat koulussa tarvitsemiaan sosiaalisia taitoja ja vertaissuhteita 	<ul style="list-style-type: none"> Laadullinen tutkimus, jossa aineisto kerättiin yhdeksästä ryhmähaastattelusta, joissa kussakin oli 3-4 toisen vuosiluokan lasta 	<ul style="list-style-type: none"> Sosiaalinen taitavuus lasten kuvaamana liittyi ennen kaikkea vertaisvuorovaikutustilanteisiin Koulussa vaadittavat sosiaaliset taidot ja vertaisvuorovaikutus vaati lasten mukaan heiltä erityisesti tilannetietoisuutta

		<ul style="list-style-type: none"> • Haastattelun tukena käytettiin lasten piirtämiä kuvia • Aineistolähtöinen sisälönanalyysi 	<ul style="list-style-type: none"> • Lapset jakoivat tilannetietoisesti säännöt aikuis- ja lapsilähtöisiin sääntöihin, noudattaminen riippui tilanteesta ja säännön asettajasta • Lapset toivat esille ihmisen arvostamisen ymmärtämisen: mm. erilaisuuden, rajojen kunnioittamisen ja uusien tilanteiden hyväksymisen
Sirainen, Sanna 2010, Suomi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkastella työssä olevien naisliikunnanopettajien kokemuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen käytöstä • Selvittää minikälaisia piirteitä tunne- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvä koulun arjessa 	<ul style="list-style-type: none"> • Laadullinen tutkimus, jossa aineisto kerätty viiden naisliikunnanopettajan teemahaastattelulla • Analyysi toteutettu Eskolan ja Vastamäen vaiheittain etenevän analyysin mukaisesti 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunne- ja vuorovaikutustaidot tärkeä osa liikunnanopettajan ammattitaitoa, parantavat valmiuksia toimia ongelmallisissa vuorovaikutustilanteissa • Ajan sekä voimavarojen puute ja pelko oman auktoriteettiaseman heikkenemisestä vähensivät näiden taitojen käyttöä • Tärkeää taitojen tiedostaminen, opettajat eivät kokeneet että taidot olisivat vielä jäsenyneet luontevaksi osaksi liikunnanopettajien vuorovaikutuskäytäytymistä

			<ul style="list-style-type: none"> • Tyytyväisyydentunteita onnistuneista tilanteista, syyllisyyttä kun taitoja ei voitu käyttää kiireen tai stressin vuoksi • Täydennyskoulutukset näissä taidoissa olisivat perusteltuja
Mäntynen Marika 2007 Suomi	<ul style="list-style-type: none"> • Selvittää, voiko sosiaaliin taitoihin vaikuttaa niitä opettamalla • Tarkastelun kohteena sosiaalisten- ja tunnetaitojen kehittämiseen tähtäävä Askeleittain- ohjelma 	<ul style="list-style-type: none"> • Laadullinen tutkimus • Tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelu, jossa haastatettiin kuutta opettajaa kolmesta Länsisuomalaisesta koulusta 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaat oppivat opettajien mukaan tunnistamaan tunnetilojaan paremmin ja pystyivät kielellisesti ilmaistamaan konfliktitilanteissa kokemansa tunteen • Oppilaat suhtautuivat opettajien mukaan myös toisiinsa myötätuntoisemmin ja käyttivät tai ainakin pyrkivät käyttämään rauhoittumismenetelmiä ristiriitatilanteissa. • Vaikutti positiivisesti luokan ilmapiiriin ja vuorovaikutukseen • Hyöty näytti olevan suurin vilkkaiden ja keskittymishäiriöisten oppilaiden keskuudessa • Säännöllinen käyttö aktivoi myös hiljaisia ja

			<p>arkoja oppilaita</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ei voida tehdä suoraviivaisia päätelmiä • Hyviä puolia ohjelmassa: ongelmien käsittely etukäteen, opitaan erilaisuuden hyväksymistä, mallintaminen menetelmänä, opettajien työhön vaihtelua ja omienkin tunnetaitojen kehitystä
<p>Kauko Kirsi, 2005 Suomi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkastella miten liikunnanopettajat tukevat oppilaiden sosioemotionaalista kasvua liikuntatunneillaan ja koetaanko siitä olevan hyötyä • Selvittää minikälaisia mahdollisuuksia liikuntatuntioppimisympäristönä antaa sosioemotionaalisen kasvun tukemiselle ja mitä tukeminen edellyttää lii- 	<ul style="list-style-type: none"> • Kohderyhmätutkimuksessa 5 liikunnanopettajaa, jotka opettavat 5-7. luokkalaista oppilaita • Tutkimusaineisto kerätty teema-haastattelulla ja analysoitu käyttäen laadullisen tutkimuksen menetelmiä kuten sisällönanalyysiä ja teemoittelua 	<ul style="list-style-type: none"> • Opettajat kokivat kasvun tukemisen haastavana, mutta tarpeellisenä • Useimmiten näkyy kannustamisena, palautteen antamisena, vuorovaikutteisena keskusteluna ja mm. yhteistyömahdollisuuksia luomalla • Sosioemotionaalisen kasvun tukeminen edesauttaa myönteisen ilmapiirin syntymistä, lisää luottamusta opettajien ja oppilaiden välillä • Kehittää yksilöllisiä - ja ryhmätaitoja • Valtaosa opettajista oli käynyt täydennyskoulutuksen (Lions, Nuisku) mutta olivat myös kiinnostuneita oppimaan li-

	kunnanope- tukselta		sää <ul style="list-style-type: none"> • Tärkeänä pidettiin ver- tailun vähentämistä, vuorovaikutteista kes- kustelua, jatkuvuutta, arvokokemusten ja pää- töksentekomahdolli- suuksien luomista, on- gelmanratkaisutehtäviä, roolitusta, myönteisen ilmapiirin luomista
--	------------------------	--	--

LIITE 4. Taulukko 2. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta tehty ryhmittely

Ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Johtopäätös
<p><i>"Että kyllä mä niinku pyrin siihen, etten mä nyt ihan niinku valmiina ja valmiiks pureskeltuna kaikkea anna."</i> (Kauko, 2005, 68)</p> <p><i>"Mun mielestä niitä ei voi niinku opettaa, et se tulee niinku sen kaiken muun opetuksen sivutuotteena nämä asiat."</i> (Pirttimäki ym., 2013, 51)</p>	<p>Opettajan ilmaisu siitä kuinka hän tietoisesti luo ongelmanratkaisutilanteita oppilaille</p> <p>Opettajan ilmaisu siitä, kuinka ei tietoisesti luo tunne- ja vuorovaikutustilanteita, vaan ne syntyvät luonnostaankin</p>	<p>Sosiaalisten taitojen oppimisen tilanne</p>	<p>Sosiaalisten taitojen oppimisen tilanteita luodaan tiedostamatta mutta niitä syntyy opettajan työssä myös itsestään</p>
<p><i>Lasten näkökulma, jonka mukaan sosiaaliset taidot näkyvät mm. sääntöjen noudattamisessa tai niiden tietoisessa rikkomisessa</i></p>	<p>Oppilaiden kyky tunnistaa sosiaalisia taitoja</p>	<p>Havainnointi, tilannetietoisuus</p>	<p>Sosiaalisten taitojen oppiminen sääntöohjaavissa tilanteissa</p>
<p><i>Kyl niit [oppilaiden tunteita] mun mielestä aika hyvin pystyy tunnistaa jos on aikaa, mut kyl se sitten jos ittellä on vaikka kiireistä tai on itte stressaantunu eikä viitti.</i> (Sirainen, 2010, 42)</p>	<p>Opettajan kokemus siitä kuinka osaa tunnistaa oppilaiden tunteita, mutta kiire ja stressi vaikuttavat mahdollisuuksiin tehdä niin</p>	<p>Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen</p>	<p>Opettajat kaipaisivat lisää aikaa ja koulutusta tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen</p>
<p><i>"Tää on niin ihanan helppä kohta"</i></p>	<p>Opiskelijan tunne-ilmaisu</p>	<p>Tunteiden ilmaisu, itsesäätelytaidot</p>	<p>Oppilaiden tunne-ilmaisu kehittyy erilaisissa tilanteissa esimerkiksi kannustamisen ja itse-</p>

<p><i>"Mä uskon kyllä siihenkin, että opettajankin pitää olla rehellinen, että jos joskus joku ottaa pattiin tai on väsynyt tai jotain, että se pitää mun mielestä sanoa niille oppilaille. Se on mun mielestä ihan a ja o." (Kauko, 2005, 52)</i></p>	<p>Rehellisyys ja esimerkin näyttäminen oppilaille</p>		<p>tietoisuuden lisääntymisen kautta</p> <p>Mallintaminen koetaan yhtenä tehokkaana keinona opettaa sosiaalisia taitoja</p>
<p><i>Selviää tilanteista ja siitä lajiosaamisesta ja kaikesta, niinku on asioita takataskussa. Mutta sitte kyllä se, että jos mä koen sitte taas, että missä mä oon noviisi, niin kyl mä edelleen koen, että niinku semmosissa niissä vuorovaiikutustilanteissa. (Sirainen, 2010, 73)</i></p> <p><i>"Ne positiiviset jutut sitte. -- Ensinnäkin et kusen sanoo oikein vielä ääneen, niin sit mun mielestä se oppimisympäristö voi parantua ihan valtavasti, ja sitten mä itte saan voimia siitä ihan kauheesti et jos mä oon kauheen ilonen siitä kun ne on tehny tosi hy-</i></p>	<p>Opettajan ilmaisu jossa hän kertoo selviävänsä sosiaalisista tilanteista, mutta kaipaisi lisäkoulutusta</p> <p>Opettajan antama palaute oppilaalle</p>	<p>Tilanteiden läpikäynti, jälki-puinti</p>	<p>Opettajat kaipaisivat lisäkoulutusta tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamista varten</p> <p>Oppilaan sosiaalisten taitojen vahvistaminen kannustamisen ja palautteen kautta</p>

<i>vin töitä ja mä sanon vielä sen” (Sirainen, 2010, 59-60)</i>			
---	--	--	--